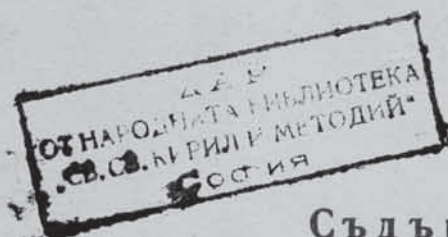

София, Септемврий 1936 г.

Иллюстрация ИЛИНДСНЬ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЯ

Съдържание:

1. Отецъ Паисий
2. Велешкиятъ митрополитъ Геннадий.
3. Професоръ Д-ръ Иванъ А. Георговъ — К. Х.
4. Екзархъ Иосифъ I за задачата на Екзархията следъ 1878 год. — отъ Хр. Шалдевъ.
5. † Христо Пасховъ — отъ Д-ръ Кр. Н. Михайловски.
6. † Алексо Стефановъ — отъ Д-ръ Кр. Н. Михайловски.
7. Пощенската служба при Вътрешната Македоно-одринска революционна организация преди Илинденъ — отъ Лазо Т. Киселинчевъ.
8. Прослава на Илинденъ.

До г. г. абонатитѣ

Редакцията на списание Илюстр. „Илинденъ“ моли най-почтително г. г. абонатитѣ да побързатъ да внесатъ абонамента си за текущата VIII година и да улеснятъ по тоя начинъ нейната задача — да подобрява все повече и повече списанието.

Голѣма частъ отъ г. г. абонатитѣ не сж се издължили и това се явява голѣма прѣчка за правилния ходъ на списанието.

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“, № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отделенъ брой 15 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народн. Просвѣщение съ окржн. № 40,358 отъ 28 XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Pirot“, 5. — Sofia, Bulgarie

О т е ц ъ П а и с и й

Историята не е регистрирала въ своитѣ страници по-дълготрайно и по-черно робство отъ 5 вѣковното робство, което българинътъ е прекаралъ подъ властѣта на турцитѣ въ политическо и подъ угрозата на Фенеръ въ духовно отношение. Като се изключатъ картагенянитѣ, които сж изпитали всичката жлъчь и отмъщение на Римлянитѣ въ древността, никой другъ народъ не е билъ тъй жестоко преследванъ отъ началото на своето сжществуване както насъ българитѣ. Поставенъ при по друго географско положение, а не до прага на близкия изтокъ, и заобиколенъ отъ народи така скромни и толерантни какъвто е българинътъ, оставенъ на свобода да разгъне всичкитѣ свои заложби, последниятъ би се издигналъ до най-високото стѣпало на своето развитие и би служилъ за примѣръ и за назидание на другитѣ страни, така както въ действителностъ той е служилъ презъ сръднитѣ вѣкове. Имало е и още сжществува въ народи подъ чужда властъ, но докогато владетелитѣ даватъ всичката възможностъ за мирно сжществуване и спокойно развитие на завладениятѣ, когато последнитѣ се ползватъ съ всичкитѣ граждански и политически права, на които се радватъ гражданитѣ на владѣтелската страна, турцитѣ сж се отнасяли по най-осждителенъ начинъ съ раята, която се е ценела съобразно съ облагитѣ, които тя имъ е доставлявала и съ удоволствията, които сж могли да извлекатъ тѣ отъ нея. Положението на българина, обаче, би било несравнено по-поносимо, ако не бѣха византийцитѣ, които бѣха станали очи и уши на турцитѣ, и ако у тѣхъ не сжществувахе омразата и презрението противъ всичко българско и желанието имъ съ помощта на работодателя да унищожатъ всичкитѣ създадени отъ насъ презъ вѣковетѣ ценности, та по тоя начинъ да могатъ полесно да ни асимилиратъ. До когато въ другитѣ държави заробенитѣ народи сж били въ съюзъ противъ своитѣ владетели съ целъ съ общи усилия да отхвърлятъ непоносимото имъ иго, гърцитѣ се съюзяватъ съ полумесеца за по-лесното унищожение на другъ единъ християнски народъ, българския. Като проводникъ на това престѣпно намѣрение на гърцитѣ се явява тѣхното духовенство и тукъ се натъкваме на другъ единъ парадоксъ — паството да се пази отъ вълци. И цѣлата наша книжнина, всичкитѣ наши паметници сж били унищожени, най-достойнитѣ наши представители сж били подложени на поругание и сѣчь. Българскитѣ

училища, бѣлг. църкви сж замѣстени съ грѣцки такива и хубавото българско име е най-жестоко преследвано. И следъ четири вѣковна системна дейностъ достигнало се е до положението, щото къмъ края на XVIII вѣкъ въ книги и списания на най-близкия по пространство и родъ до насъ — руския народъ — да се казва, че въ сръднитѣ вѣкове между Дунава и Бѣло море сжществува въ храбъръ и способенъ народъ — българскитѣ, сега цѣлиятѣ вече претопенъ — елинизиранъ. Гърцитѣ ликоватъ, панелинизмътъ — завършено дѣло, българскитѣ духъ — помраченъ.

Но, гаси ли се туй, що не гасне? Има ли сънь, който да не укрѣпява организъма, да не ободрява духа? Трѣбвало е само една искра, за да се разпали огъня който е тѣлялъ въ душата на българина, нужно е било едно раздрусване, за да развихри своята грива заспалия български лъвъ, потрѣбенъ е билъ сигнала, за да скокне цѣлиятѣ български народъ и да извика на всеуслишание: — До кога братя мили бѣлгари, до кога гърцитѣ ще ни тъпчатъ — и по нататѣкъ — Некъ извикнемъ всички гърмогласно: „махнете се гърци не щемъ ви!“

Нашата народна църква, скитията, която е съхранявала българскитѣ добродетели и която единствена ни е въвела въ лоното на цивилизованиятѣ народи, съ своето родно духовенство, което е било будния стражъ върху народнитѣ ни идеали, както въ времето на царя Бориса и тоя пѣтъ се явява въ ролята на спасителка на поругания народъ. Година 1762, въ която атонскитѣ монахъ Паисий изрече: „О, неразумне, и Юроде, поради что се срамишъ да се наречешъ болгаринъ!“ въ своята „История словеноболгарская“ се счита за краенъ предѣлъ на българското търпение и начало на нашето възбуждане. Фенеръ се вижда въ чудо. Той не доумява, какъ така е билъ приспиванъ отъ своитѣ агенти въ своитѣ надежди. И дири пакъ подкрепата на полумесеца. И отново прибѣгва до своитѣ козни и интриги. Но всичко безполезно. Българинътъ е вече реабилитиранъ предъ турцитѣ. Неговата трезвеностъ, трудолюбието и честността му го издигатъ до положението на най-ценения и почитанъ елементъ въ обширната турска империя, той е най-главниятъ, единствениятѣ доставчикъ на предмети отъ първенеобходимость за цѣла Турция. Благосѣстоянието, което българинътъ си е създадалъ съ честенъ трудъ и благословенъ потъ на чело и неговото освѣстяване му спечелватъ симпатитѣ на владетеля и общото уди-

вление и почитъ на близки и далечни страни. Общъ е повикътъ противъ тиранията на гръцкото духовенство. Единодушно е желанието за българска църква, българско училище.

И ний виждаме българскитъ села и градове обхванати отъ единъ трепетъ, отъ едно въжделение, отъ една неутолима жажда за просвѣта, която все още продължава да гори въ душитъ на всичкитъ слоеве на нашия народъ, и въ цѣлата страна се повдига вой противъ натрапеното духовенство, което насила е изринато изъ българския храмъ, всѣки населенъ пунктъ си създава свое — българско училище.

Училище и черква, свещеникъ и учителъ ржка за ржка день и нощъ работятъ, за да издигнатъ

българския родъ въ културно отношение и по тоя начинъ го поставятъ на най-високо стѣпало на развитието на балканскитъ народи!

Кой е отецъ Паисий, какво е неговото житие-битие, е още неизвестно за българската наука. Но който и да е той, каквото и да е неговото родословие, Паисий се издига като знаме въ душата на българина, като кумиръ, предъ който се кланя всѣки българинъ — ученъ и простъ, богатъ и сиромашъ. Следъ него българската земя създаде много достойни, много велики синове, но всички сж имали предъ очи неговото народностно съзнание, неговата неизмѣнна любовъ къмъ родъ и отечество. Вѣчна слава на възродителя на българския народъ!

Велешкиятъ митрополитъ Генадий

Роденъ на 15 януарий 1800 г. въ Охридъ, митрополитъ Генадий е баща на Иванъ Генадиевъ, между чиито осѣмъ чада сж Харитонъ Генадиевъ — първороденъ синъ, съставителъ на френско-български речникъ

Митрополитъ Генадий.

и превелъ най-знаменититъ съчинения на Викторъ Юго, Александъръ Дюма, Жюль Вернъ и др., полиглотъ, крайно скроменъ, високоинтелигентенъ, извънредно трудолюбивъ и съ голѣми дарби, основателъ, издателъ и редакторъ на първия български ежедневенъ вестникъ, „Балканска Зора“, почналъ да излиза въ Пловдивъ на 1 мартъ 1889 г. — и д-ръ Ни-

кола Генадиевъ, бивши министъръ на правосъдието, на земедѣлието и на търговията, и на външнитъ работи и на изповѣданията, народенъ представителъ въ продължение на много години, знаменитъ парламентаренъ и сждебенъ ораторъ, голѣмъ държавенъ мжжъ, обладавалъ голѣми дарования и крайно великодушие и броящъ между политическитъ си противници много добри приятели.

Свѣтското име на митрополита Генадия е Георги. Той е синъ на учителъ, Иванъ Хармосиновъ, чийто прадѣдо се именувалъ Генадий. Следъ женитбата си Георги се е ржкоположилъ, най-напредъ въ диаконски чинъ, а по-късно въ свещенически. Овдовѣлъ като баща на два сина и една дъщеря, попъ Георги става архимандритъ, а следъ това е билъ ржкоположенъ епископъ и е присвоилъ името на прапрадѣда си, Генадий. Каго архимандритъ е билъ викарий на Дерконския митрополитъ, а следъ това на Пелагонийския (Битолския). Това е било при църковния режимъ на Вселенската (Цариградската) патриаршия.

Епископъ Генадий бива назначенъ Дебърски митрополитъ, на 2 ноемврий 1858 година. Службата въ катедралната църква въ града Дебъръ се извършва на славянски. Съ благословението на баща си, синътъ на митрополита, Иванъ Генадиевъ, открива въ Пречистанския манастиръ българско училище, посещавано, главно, отъ монаси и отъ по-възрастни момци и, даже, и отъ свещеници, служили въ църква на гръцки езикъ. Единъ отъ ученицитъ на Ивана Генадиевъ е билъ Козма Пречистанский, на 1904 г. ржкоположенъ Дебърски митрополитъ отъ Негово Блаженство Екзархъ Иосифъ I.

Учението по ония времена, преподавано повечето отъ отдѣлни учители, е било гръцко. Жажда за наука е обладала ученицитъ отъ тогавашната епоха на висока гръцка култура. Затова и успѣхътъ е билъ пълненъ. Бащата на митрополита Генадия, който е билъ учителъ, е владѣялъ, въ съвършенство, не само новогръцкия (литературенъ) езикъ, но и старогръцкия. За очудване е, гдето той е знаелъ и латински. Българския писменъ езикъ, или, по-право, църковния български езикъ, той е изучилъ самъ, по църковнитъ книги. Синъ му, митрополитъ Генадий, който е писалъ на гръцки въ изящна форма, съ спазване на всички синтактически правила, и още, и съ художествена калиграфия, тоже е владѣялъ напълно старогръцки и е научилъ отъ баща си българския църковенъ езикъ. Той е писалъ съвършено правилно на църковно-български.

На 1871 г. Вселенскиятъ патриархъ повѣрjava на митрополита Генадия Велешката епархия. Това става по искане на Велешкитъ първенци. Службата въ катедралната църква се извършва на църковно-български. Въ приучването на свещеницитъ къмъ българскитъ църковни книги най-живо участие е взелъ синътъ на митрополита, Иванъ Генадиевъ, владѣещъ въ съвършенство новогръцкия и старогръцкия езици, изучилъ безпогрѣшно църковно-българския езикъ и станалъ доброволенъ преподавателъ по последния. Въ Атинския университетъ (тамъ е прекаралъ една година) професоритъ по филология сж били въ възторгъ отъ неговитъ знания, които далечъ сж превъзхождали знанията на другитъ студенти, възпитаници на Атинската гимназия и на университета.

Следъ учреждаването на българската Екзархия, Велешкиятъ митрополитъ, Генадий, признава ведомството на Екзархията. Патриархътъ го обявя-

ва схизматикъ и го отлъчва отъ Църквата. Турското правителство, което бѣше признало правото на самостоятелно българско управление на Велешката епархия, не издаде бѣратъ за Велешки митрополитъ, както, впрочемъ, не издаде за никоя Македонска епархия.

Митрополитъ Генадий биде интерниранъ въ Битоля отъ турското правителство. Той служеше, въ тържествени случаи, въ българската катедрала, Света Богородица. Титуляръ на Битолската (Пелагонийската) епархия, само номиналенъ, бѣше митрополитъ Евстатий, който не биде допустнатъ въ епархията си.

На 1874 г. митрополитъ Генадий е билъ на освещение на храмъ въ Охридско. По искане на гръцкия митрополитъ, непосредствено следъ освещението на храма, е билъ изпратенъ, подъ конвой, въ Битоля, заставенъ да пжтува нощемъ, на 75-годишна възраст, при най-голѣми неудобства и при много трудни обстоятелства.

На 11 май 1876 г., въ деня на Свети Кирилъ и Методий, митрополитъ Генадий бѣ служилъ въ катедралата Света Богородица, доволенъ отъ празника, но дълбоко натъженъ отъ историческитѣ събития. Сръдногорското въстание бѣше пламнало, Перущица и Батакъ бѣха въстали и въстанието биде жестоко потушено.

На 24 априлъ 1876 година бидоха съсечени въ Солунъ френскитѣ и германскитѣ консули (последниятъ бѣше англичанинъ). Подъ това тжжно впечатление на заредилитѣ се обществени язви, вечерта на Св. Кирилъ и Методий, въ 7 часа, следъ безпокойно и тягостно разхождане изъ чардака въ продължение на повече отъ половинъ часъ, умисленъ и опечаленъ, митрополитъ Гена-

дий се почувствува зле, погледътъ му се затъмни, и неговата дъщеря, София, и неговата снаха, Василикия (Ив. Генадиева), съ голѣми усилия едва успѣха да го доведатъ до смъртното му легло, където, следъ 15 минути почина, съ християнско умиление, упоменаващъ името на отсъствающия си синъ, Иванъ Генадиевъ, Батакъ и консулитъ въ Солунъ.

Опѣлото на митрополита Генадия биде извър-

София Генадиева (дъщеря), Василикия Ив. Генадиева (снаха), Райчо, Петъръ и Никола Генадиеви, на високо, къмъ края, Михайлъ Ив. Генадиевъ. Горѣ, полузатулена, Екатерина Генадиева, и Павелъ Генадиевъ (държанъ на ржце).

шено, по начинъ извънредно тържественъ, по нареждане на Екзарха — Негово Блаженство Антимъ I — отъ Охридския митрополитъ Натанаила (починалъ следъ 30 години, като Пловдивски митрополитъ) при стечение на многохиляденъ народъ и на свещеницитѣ отъ Пелагонийската (Битолската) и Охридската епархии, на брой надъ триста души, най-голѣмата частъ отъ които сж били ржкоположени отъ починалия митрополитъ. Турската власт отдаде на митрополита съответнитѣ почести.

Професоръ Д-ръ Иванъ А. Георговъ

На 13 августъ въ 1 часа сутринта българскитѣ народъ изуби своя най-достоенъ представител на науката, македонската емиграция бѣ потопена въ дълбокъ трауръ поради загубата на своя достоенъ вождъ, на най-самоотвержения, най-преданния и най-дейния синъ на Македония, професора отъ държавния университетъ Д-ръ Ив. А. Георговъ.

Роденъ — 7. I. 1862 г. — въ най-будния македонски градъ, въ отечеството на Райко Жинзифовъ, на Иорданъ Константиновъ Джинотъ, на Илия Кушевъ и Любмиръ Весовъ и на плеада други борци за народни правдини, нашиятъ сжлп покойникъ бѣ проникнатъ съ идеалитъ на будния български елементъ, който извоюва първата българска епархия въ Македония — Велешката.

Завършилъ първоначалното училище въ родния си градъ Велесъ, Иванъ А. Георговъ продължава своето сръдно образование въ Цариградски колежъ и по педагогия въ Виена, а въ Иенския и Женевския университети завършва по философия и литература съ титлата Д-ръ на философията.

Получилъ такова солидно не само за времето си образование, Д-ръ Ив. Георговъ се връща въ България става учител и постжпва на служба въ М-вото на народното просвѣщение, следъ което заема катедрата по философия въ новооткритото више училище, по-късно държавенъ университетъ въ София. Самъ философъ, въ пълната смисълъ на думата, спретнатъ, скромненъ, винаги внимателенъ, безъ никаква надменность, толкова свой-

ствена за нѣкои негови колеги, хладенъ, безъ патостъ и превзетостъ, той приковаваше цѣлата своя аудитория съ своята спокойна речъ и съ дълбоко научното прозрение въ философскитѣ проблеми.

Проф. Д-ръ Иванъ А. Георговъ

Владеющъ почти всички живи и класически езици, той използваше широко неизчерпаемитѣ източници на философската наука и извикваше обаянието на своитѣ студенти съ непосредствения преводъ на цитати, които той обилно привеждаше като доказателство на неговитѣ сждения. Строгъ и вискателенъ преди всичко спрямо себе си, ползуващъ се съ чиличено здраве, точенъ и редовенъ, той бѣ единствениятъ, може би отъ професоритѣ, които не губѣха нито една отъ своитѣ лекции.

Трудолюбивъ до неподражаемостъ, той използваше всичкото свое време въ вдълбочаване въ себе си, въ най-ползотворна работа. И само така той се издигна до положението на творецъ-създател на философската наука въ България — всички професори по философия въ нашия университетъ сѣ негови ученици. Ползуващъ се съ пълното довѣрие на професорската колегия, Д-ръ Ив. А. Георговъ бѣ избранъ петъ пѣти за ректоръ на университета, а неговитѣ изследвания по разнитѣ стѣркове на философията бѣха му създали връзки съ представителитѣ на философската мисълъ почти въ всички страни и бѣ членъ на много чужди академии. Той бѣ членъ основателъ и председател на историко-филологическия отдѣлъ на нашата академия на наукитѣ, подпредседател на македонския наученъ институтъ, председател на всебългарския съюзъ „Отецъ Паисий“ и на много научни сдружения.

Тукъ нашиятъ маститъ ученъ се отдава съ всичкитѣ си сили и жаръ на своето доусъвършенствуване и скоро се издига до положението на единъ отъ най-важнитѣ, единъ отъ първитѣ жреци въ родния ни храмъ на науката. Той разгъва всичкитѣ свои умствени способности, влага цѣлото си

сжщество и амбиция да създаде отъ своитѣ студенти истински хора на науката, достойни ратници за напредѣка на останалото надире въ културно отношение наше отечество.

Всички негови студенти ще проронятъ по една топла сълза за своя рано загиналъ професоръ и ще си спомнятъ съ умиление, какъ той добре се отнасяше съ всички и какъ искаше да бѣде полезенъ на всѣки, който се обръщаше къмъ него за съветъ.

Като резултатъ на неговия непрекъснатъ трудъ ние имаме 320 негови научни трудове, 50 отъ които сѣ писани на чужди езици. Той приготви единъ грамаденъ по-размѣри и съдържание трудъ върху историята на философията въ 6 тома, отъ които само първия и втория томове сѣ издадени, а третия томъ остава готовъ за печатъ.

Противно на другитѣ философи, които се затварятъ въ себе си, въ своя кабинетъ, преданъ синъ на своето отечество, професоръ Ив. Г. бѣ единъ отъ най-лейнитѣ ратници за свободата на заробената му родна страна. Той непоколебимо вѣрваше въ изправлението на жестоката неправда и въ тази си вѣра той не веднажъ замина за странство да защитава съ жаръ и по най-достоеенъ начинъ нашата народна кауза.

Отзивчивъ на всѣка полезна инициатива, той нито веднажъ не отказа своето съдействие и даваше всичко даромъ, отъ сърдце и отъ душа. На позива на ръководното тѣло на илинденската организация къмъ нашитѣ видни учени и общественици да дадатъ своята преценка за Илindenъ, пръвъ нашиятъ достоенъ ратникъ се отзова и на челно мѣсто въ „Илindenски листъ“ бѣ поставено писаното отъ него.

Така, издигналия се на най-високото стѣпало на човѣшкото развитие, съ своята несвойствена за положението си скромностъ, съ благия си характеръ и съ топлотата, която излъчваше неговата душа и сърдце, съ готовността си да бѣде въ първитѣ редове на борцитѣ за свобода, всрѣдъ безпѣтицата, която души всички, нашиятъ скѣпъ покойникъ бѣ застаналъ на челно мѣсто между емиграцията и бѣ спечелилъ почитъта и обаянието на всички.

И тъкмо когато имаше най-голѣма нужда отъ него, той си отиде огорченъ отъ несбъднатитѣ народни вѣжделения.

Професоръ Д-ръ Ив. Георговъ! Половинъ вѣковна дейностъ и вѣрна служба на родъ и отечество! Достоенъ синъ на достоенъ народъ!

Дълбокъ поклонъ предъ неговата свѣтла паметъ. Вѣчна слава.

Екзархъ Иосифъ I за задачата на Екзархията следъ 1878 год.

[Продължение отъ книжка 6 (76)]

6. Шестата точка бѣ най-важната въ програмата. Екзархията си тури за пръвъ дългъ да изгони сръбската пропаганда изъ българскитѣ предѣли. Познато е, че сръбитѣ сѣ работили въ нѣкои точки на вилаетитѣ. Въ г. Тетово тѣ имали училище и учители още въ 1876 г., но тѣ не могли да повлияятъ и заблудятъ населението. Тетовци си останали българи.

Сръбитѣ се явиха въ Македония като пропаганда презъ 1890—92 година. На първо време тѣ подиряха почва между гъркоманитѣ въ Скопския санджакъ. Възползувани отъ антагонизма между екзархисти и патриаршисти, сръбската пропаганда

доближава до последнитѣ съ сръдствата си, като обещава на всички материални облаги. На първо време вербуванитѣ минаваха за гъркомани, като криеха своитѣ връзки съ пропагандата. Официалнитѣ власти тоже ги наричатъ гъркомани. Пропандата доби официаленъ характеръ и усили своята дейтелностъ отъ 1894 г., следъ като Екзархията доби беретъ за Велешката епархия или, още по-точно, следъ посещението, което сръбскиятъ кралъ направи на султана. Подиръ това посещение пропагандата почна да нахлува въ вилаетитѣ отсамъ Шаръ. Властитѣ ги посрещнаха радушно и, съ първата имъ поява, взеха подъ своя закрила сръбскитѣ

агенти. Това поведение на властите изтъква, че между ялбъза и сръбския крал има съглашение, което не се крие и от самата Порта. Великият Везир в един разговор, като призна, че наистина в Македония няма сърби, съжали, че не може нищо да стори, понеже султанът обещал на сръбския крал да закриля сръбската пропаганда. Обезпечени така, сръбските апостоли се пръснаха из села и градища да пускат мрежата си по бръга на р. Вардар и да се затвърдят в всички градове по желъзопътната линия, която води от Враня за Солун. Първото сражение в Куманово. Пропагандата искаше да обсеби чеквата „Св. Николай“ и чрез нея, да привлече и цялото българско население, което в сръбската карта е отбелязано за „сръбско“. Познати са всички фази на тази борба. В Куманово се бореха две идеи: едната въплътявана от Сърбия, а другата издигната от населението. Сърбия, подпомагана от турските власти, турската полиция и войска, бѣ сразена. Борбата свърши в полза на правдата. Черквата остана в ръцете на екзархистите, и заедно с това минаха в лонното на праотеческата си черква 15 кѣщи сръбомано.

Второто сражение почна едновременно в Скопие, Битоля, Велес, Прилеп и пр. Подиръ сближението на България с Сърбия — да се забележи това добре — Екзархията биде сюрпризирана с дохождането на сръбския архимандритъ Фирмилианъ в Скопие, като намѣстникъ на грѣцкия митрополитъ Амвросий, когото, по искане на сръбитъ, Хафъзъ паша дигна отъ Скопие по сръдънощ и презъ Велесъ изпрати в Солунъ. Екзархията поиска да се недопуска чуждоподания архимандритъ в епархия, която сѣ ферманъ е призната за чисто българска и преди четвъртъ вѣкъ ѣ е даденъ бератъ за български владика и в която, освенъ 20-25 кѣщи пришелци отъ Сърбия, други сърби нѣма. Толкозъ повече, че на българитѣ и днесъ не само не се признаватъ узаконенитѣ сѣ височайшия ферманъ правдини, но и в епархиитѣ сѣ повече отъ милионъ българи, въпрѣки многократнитѣ имъ молби и въпрѣки настояванията на екзархията не се назначаватъ българи митрополити. Екзархията повтори протеста си в Двореца. Поискана се да се вдигне сръбския архимандритъ и да се затворятъ сръбскитѣ училища, открити отъ скопския валия мимо законитѣ, като се заяви, че ако не се удовлетвори справедливитѣ ѣ искания, Екзархията слага отъ себе всѣка отговорностъ за всичко, на което може да се реши вѣ отчаянието си едно предизвикано и обидено население. Дворецътъ отговори. На 30 септемврий 1897 г. Секретарѣтъ съобщи на Екзархията отъ името на Султана, че отиването на Фирмилиана в Скопие е неизбѣжно, но понеже противъ това отиване е възбудено населението отъ скопския български митрополитъ, поиска се незабавно да се дигне последния отъ Скопие. За да засвидетелствува още веднажъ благоволенieto си къмъ българитѣ, султанътъ заповѣдалъ да се не вдига българския митрополитъ, и да се пуснатъ затворенитѣ по случката вѣ Побожкия манастиръ българи. Волята на Султана била да се не вълнува населението отъ отиването на Фирмилиана, понеже това отиване е било решено и свършено; иначе за всичко ще държи отговоренъ българския митрополитъ. На този отговоръ се възрази. Изтъкна се, че не е вѣрно твърдението на валията, че митрополитѣтъ вълнува населението, а последното само

разбира и чувствува злините, които ще му нанесе Фирмилианъ, който отива вѣ една чисто българска епархия да посърбява българитѣ. Като паство на тая епархия, българитѣ смятатъ за своя сетна длъжностъ да опровергаватъ предъ свѣта сръбскитѣ твърдения, че тѣ били сърби, а не българи и че владиката, отъ когото очакватъ да защити правата имъ, не е вѣ сила да ги успокои. Портата не промѣни поведението си и Фирмилианъ остана в Скопие, закрилянъ и подѣржанъ отъ властѣта. Протеститѣ на Екзархията предъ Портата и Двореца за рѣкополагането на Фирмилиана отъ Патриаршията за Скопски митрополитъ сѣ познати на Св. Синодъ. Положителната печалба отъ борбата вѣ скопската епархия сѣ сръбската пропаганда е тази, че българитѣ се подигнаха духомъ и се привързаха още по силно къмъ черквата и народността си, а сръбската пропаганда изгуби значителна частъ отъ своитѣ последователи: вѣ Куманово тя изгуби 15 кѣщи, вѣ Криворечна Паланка — 9 кѣщи, вѣ Кратово — 14 кѣщи, вѣ Тетовско — с. Лѣшокъ и у с. Брѣзно — 32 кѣщи; вѣ Гостиварско — селата: Зубовци 54 кѣщи, Доброшъ 45 кѣщи, Ново-село 15 кѣщи, Врабчица 50 кѣщи, Тумчавица 6 кѣщи, Сѣнокосъ 7 кѣщи, Горяни 4 кѣщи и Здуе 18 кѣщи; вѣ Скопската кааза у с. Кучевица 12 к., Булачани 11 к., вѣ Прешовско вѣ с. Бояновци 12 к., и вѣ Кумановско вѣ с. Новоселяни 27 к. Всички тия семейства се отказаха отъ заблужденията си и минаха подъ ведомството на Екзархията.

За Битоля и Прилепъ Екзархията протестира отдѣлно срещу официалното фаворизиране на сръбската пропаганда. Протестира и населението отъ двата споменати града; станаха и кървави сблъсквания вѣ Прилепъ. Вѣ подкрепа на тия протести вилиетскиятъ идаре меджлиси отхвърли три пѣти едно по друго предложението на валията да се позволи на сръбитѣ да отворятъ свое училище вѣ Битоля. Меджлисѣтъ мотивира отхвърлянето на предложението сѣ това, че вѣ Битоля, вѣ санджака и вилията сърби нѣма. Въпрѣки всичко това, пропагандата закриляна и подпомагана явно отъ властѣта отвори свои училища и вѣ двата тия града и вѣ други нѣкои мѣста. По селата сръбскитѣ учители се настаняваха отъ полицията силомъ.

Вѣ гр. Веселъ борбата сѣ пропагандата датува отъ 1894 г. Цѣли шестъ години населението не допусна да се отвори сръбско училище ни вѣ града ни вѣ селата. Каймакаминѣтъ срещна силенъ отпоръ отъ страна на идаре меджлиси, който отхвърли отношенията на подкупенитѣ отъ пропагандата селяни, като мотивира, че вѣ Велесъ и вѣ каазата нѣма сърби. Това не се понара вѣ Солунъ: валията предписа на каймакамина да внуши на турскитѣ членове вѣ меджлиса, че тѣхното поведение не прави добро впечатление вѣ двореца. Като не сполучи да отдрѣпне турскитѣ членове отъ кръга на законитѣ и справедливостѣта, каймакаминѣтъ обяви, че има султанско ираде, което повелява да се отворятъ сръбски училища вѣ каазата, щомъ за това заяви дори едно лице. Ирадето смири упорититѣ турци: при заплашванията и предъ волята на султана тѣ отсѣпиха. Българскитѣ митрополитѣ и българскитѣ аази поискаха да се прочете ирадето вѣ меджлиса но имъ се отказа. Тѣ протестираха и заявиха, че меджлисѣтъ става излишенъ, щомъ сѣ ираде се заобикалятъ законитѣ, за да се закрепятъ една чужда пропаганда, която внася смутъ и раз-

и нѣкои села училища. Екзархията протестира най-енергично срещу това насилие. Великият везиръ призна, че въ Велесъ и каазата нѣма сѣрби, но султанътъ билъ ангажиранъ да улесни сѣрбското дѣло въ този край. Направиха се два пѣти лични постѣпки въ двореца, въ лицето на В. преосвещенитѣ св. Палагонийския и св. Велешкия митрополити и Екзархийския капукехая. Изложи се устно на главния секретаръ на султана какви лоши сетнини ще има, като се допуска да се разпространява сѣрбската пропаганда, която иска да наложи сѣрбската народност на българитѣ и съ насилие да ги направи сѣрби. Посочи се, че въ велешко и битолско отъ нѣколко години българското население отблъсква посегателствата на пропагандата. Въпрѣки протеститѣ на населението издадени сѣ отъ властитѣ рухсатнамета да се отварятъ сѣрбски училища въ 2—3 села на каазата и въ самия гр. Велесъ. Велешката българската община веднага протестира предъ Портата и Двореца, като посочи, че въ велешко нѣма ни една сѣрбска дума и че налаганото отъ правителството сѣрбско училище въ Велесъ ще бѣде изворъ на интриги и ще равали спокойствието на жителитѣ. Своевременно и Екзархията подаде такриръ и лично обясни, че въ Велесъ, съ изключениене на нѣколко цинцарски семейства, населението е чисто българско, че нито статистиката, нито държавнитѣ власти знаятъ сѣрби; че българското население, като развито, интелигентно и твърде чувствително, нѣма да понесе удара срещу народността му. Моли да се нареди да се затворятъ сѣрбскитѣ училища и да се диинатъ сѣрбскитѣ агитатори; но не се обърна никакво внимание на всичко това. Между това безредицитѣ се увеличаватъ и негодуванието у населението расте. Сѣрбскитѣ агитатори свободно се разхождатъ изъ Велесъ и всѣкакъ се мъчатъ да развалятъ тишината, като стоварятъ вината на българитѣ. Главниятъ агентъ на пропагандата, нѣкой си сѣрбски докторъ, вербува последователи съ пари, като раздава на всѣки приобретенъ револверъ. Неговиятъ гавазинъ се разхожда въоръженъ въ града, а на митрополитския не се позволява и ножче да носи. Преди сѣщиятъ докторъ организираше бошнаци и арнаути да убиватъ българи; сега за истата цель сѣставя шайки отъ мѣстни турци. Това клони да развали сѣседскитѣ отношения между турското и българско население, а отъ това може да произлѣзатъ най-нежелателни сетнини за общото спокойствие. Преди нѣколко дни падна убитъ българинъ отъ турчинъ, подкупенъ отъ сѣрбскитѣ агитатори. По-рано се опитаха да посегнатъ и върху живота на самия митрополитъ. Сега прѣскаатъ слухове, че ще образуватъ сѣрбска община и ще дирятъ дѣлъ отъ българскитѣ църковни и общински имоти. Такива възмутителни постѣпки и действия на пропагандата възбуждатъ българитѣ, огорчаватъ ги силно, нараняватъ народнитѣ имъ чувства и, естествено, ги предизвикватъ на борба за самосъхрана. Българитѣ мирици между вѣрно-поданото българско население. И подиръ ирадето, решението, изтрѣгнато отъ турскитѣ членове на меджлиса, не можа да се изпълни безъ намѣсата на полицията и войската. По заповѣдъ отъ Солунъ, въ Велесъ дойдоха нѣколко табора войска. Съ пристигането на войската арестуваха множество българи. Едно отдѣление войска се прѣсна въ селата, дето пропагандата искаше да отвори училища. Съ действието на офицеритѣ, съ бой и заплашвания, пропагандата отвори въ Велесъ

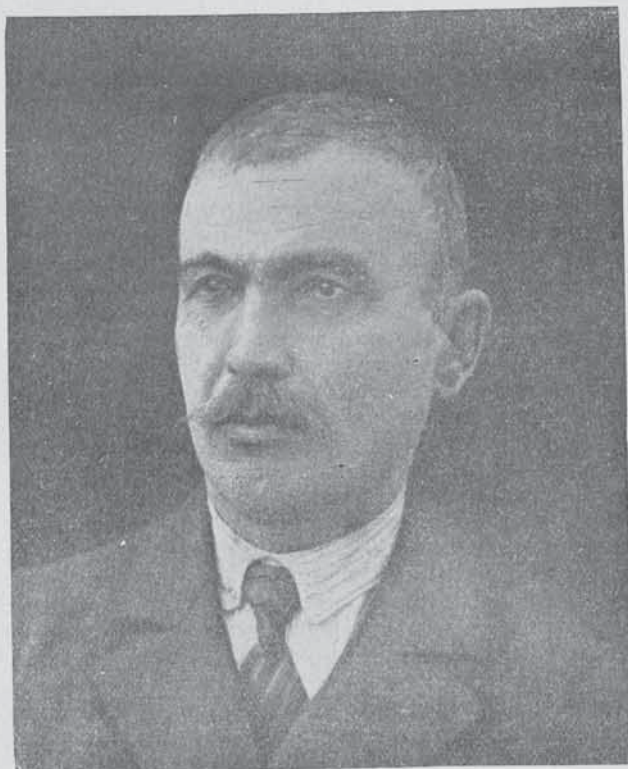
живѣятъ отъ 500 год. подъ Османското владичество като българи. Тѣ и за напредъ искатъ пакъ да живѣятъ като такива. Самъ Богъ имъ повелява да пазятъ народността и езика си. 10 епархии сѣ по двадесетъ хиляди и повече вѣнчила стоятъ и до днесъ безъ български владии, а въ Скопие, дето има нѣколко плащани сѣрбски агитатори, се назначава сѣрбски митрополитъ. Помоли се Господарѣтъ да възобнови ирадето отъ 1891 г., споредъ което не се признаватъ сѣрби отсамъ Шаръ, и на българитѣ се предоставяше правото сами свободно да уреждатъ църковно-училищнитѣ си работи, да се респектиратъ и закрилятъ черквата, езика, народността и правдинитѣ имъ, като на законно призната религиозна община въ държавата. Н. Величество изслушалъ оплакването на Екзархията, но не направи нищо въ защита на правдата.

Въ гр. Велесъ и въ селата Богомилъ, Капиново Оравдолъ, Мокрено и Теово, подиръ шестгодишна отчаяна и упорита борба, се отвори сѣрбски училища.

Съобщава: Хр. Шалдевъ

† Христо Пасховъ

На 10 май т. г. въ александровската болница почина още единъ отъ плеядата борци за свобода-

та на Македония — отлетѣ въ вѣчността неспокойния духъ на Христо Пасховъ, активенъ дѣецъ въ илинденското въстание и бившъ председателъ на Демирхисарското благотворително братство.

Роденъ въ историческото село Пжтеле презъ 1873 г., той завършва мѣстното основно училище и битолското класно училище. Още много младъ става учителъ първо въ с. Мало Църско, после въ Голѣмо Църско — Кичевско, а още по-късно редъ години учителствува въ разни села въ Преспанско. Взема живо и дѣйно участие въ подготовката на

илинденското въстание, а въ самото въстание влиза въ състава на горското началство въ демирхисарския районъ заедно съ попъ Стоянъ отъ с. Бабино и Димко Дочевъ. Следъ въстанието заедно съ повечето организатори и водители на въстанието не пада духомъ и остава нелегаленъ въ своя районъ заедно съ Даме Груевъ, Христо Узуновъ, Дякончето и др. Следенъ и преследванъ отъ турските власти, той прехвърля границата и става учителъ въ село Владая — софийско. Но спокойния животъ въ България не е по вкуса на каления борецъ. Неговиятъ духъ жадува за борба легална — подмолна или нелегална въ чета и съ оръжие въ ржка. Скоро той пакъ заминава въ своя демирхисарски районъ и става учителъ въ с. Църъ, гдѣто го заварва хуриета, и въ края на войната заедно съ отстъпващите български войски се прехвърля въ България като съ голѣми усилия пренася съ себе си частъ отъ архивата и други реликви — свещени остатъци отъ славната илинденска епопея. Последните дни отъ живота си прекара въ с. Владая съ единствената надежда и мечта да дочака и види свободата на Македония, на която бѣше посветилъ цѣлия си животъ.

Беззавѣтно преданъ въ служба за свободата на своята родина, Никола Пасковъ съ жаръ поема тежкия кръстъ на революционера и съ стоицизмъ понася ударитѣ на съдбата еднакво спокоенъ и търпеливъ както при възторжитѣ отъ успѣха на дѣлото, така и при тежките разочарования и покрусата отъ фаталния край следъ злополучните войни. Силенъ по духъ, до последната минута той не губѣше вѣра въ крайното тържество на правдата и справедливостта; но неговото тѣло, отдавна разяждано отъ тежки недѣзи, придобити въ борбитѣ за свобода на роденъ край, не издържа — той почина сравнително младъ на 63 годишна възраст отъ емпиема на бѣлитѣ дробове и кръвоизлияние въ мозъка. Погребението се извърши скромно въ присѣтствието на близки, другари — сподвижници илинденци, начело съ председателя на илинденската организация и настоятелството и членове отъ демирхисарското благотворително братство. Такава е била волята на съдбата. Богъ да го прости. Вѣчна му паметъ.

Д-ръ Кр. Н. Михайловски

† Алексо Стефановъ

На 12 юлий т. г. се отслужи въ църквата св. Спасъ панахида по случай година, отъ смъртта на извѣстния Демирхисарски (Битолско) войвода Алексо Стефановъ, скромно, какъвто бѣше и самиятъ покойникъ въ неговия частенъ животъ, въ присѣтствието на негови близки, сподвижници и почитатели.

Роденъ въ с. Радово — Демирхисарско неграмотниятъ Алексо още въ първите години на подготвителния периодъ на борбитѣ за свободата на Македония буйно се увлича отъ общия потокъ за борба съ вѣковния потисникъ и съ своята храбростъ и вродена бойна съобразителностъ скоро се издига надъ своите другари. Въ илинденското въстание въ 1903 год. Алексо става помощникъ на войвода на демирхисарската чета и участвува въ редица успѣшни сражения съ аскера въ разни мѣста на своя районъ. Следъ потушаването на въстанието той остава нелегаленъ въ района си, като войвода на чета. Въ време на хуриета презъ 1908 г., когато, по общо рѣшение на В.М.О.Р.О., всички войводи съ

четитѣ си трѣбваше да се предадатъ и се подчинятъ на прокламираната отъ младотурцитѣ конституция, Алексо, съ своята предвидливостъ и недовѣрие, познавайки турското вѣроломство, последенъ заедно съ четата си се предава. Скоро недовѣрието му къмъ турските реформатори се оправда и той събира своята чета и всички, облечени въ низамска униформа, поематъ гората и започватъ своите сражения съ аскера. Отивайки съ четата си, засилена съ милиция, въ помощъ на притиснатата отъ аскера чета на Георги Сугаревъ, Алексо билъ раненъ и загубилъ три прѣста отъ дѣсната си ржка, а единъ милиционеръ отъ с. Велмевци билъ убитъ.

Въ балканската, съюзническата и свѣтовната войни Алексо войвода, начело съ своите юнаци, заедно съ други чети, вървѣше винаги въ авангардъ на войсковите авангарди, внасяйки смутъ въ редовете и въ тила на противника.

И следъ злополучния край на войнитѣ покойниятъ войвода не падна духомъ, не изгуби куражъ. Не еднѣжъ той съ свои четници прескачаше и телени мрежи и всички препятствия и се отзоваваше въ любимия му Демирхисаръ за борба съ новитѣ тирани. Но когато следъ 19 май 1934 г. къмъ ударитѣ на външни врагове на племето ни се присѣдиниха незаслужено и ударитѣ на свои, предади се въ услуга на чужди интереси, изтерзаниятъ му духъ не издържа: тормозенъ, преследванъ и многократно обискиранъ, славния „Чичо Алексо“ получи първия апоплектически ударъ съ парализия, а по късно — вторъ ударъ, който и го заведе въ гроба на 16 юли 1935 г.

Вѣчна памѣтъ и слава на скромния и отличей войвода. Богъ да приюти духътъ му въ светлитѣ небесни селения.

Д-ръ Кр. Н. Михайловски

Пощенската служба при Вжтрешната Македоно-одринска революционна организация преди Илинден

Създаването и произхода на пощенският служби датира от най-старо време. Библията, Омировата Илиада и други стари книги съдържат достатъчно исторически данни, от които се вижда, че и при най-отдалечените епохи е била създадена една специална служба за пренасяне на важни съобщения.

Нѐкои документи от времето на персийските походи в Мизия и Тракия ни свидетелствуват за съществуването на една редовно уредена военнo-държавна пощенска служба.

По-късно пощенската служба премина и в Рим през царуването на императора Август, на когото се предписва и нейното създаване, понеже при неговото царуване пжтищата бѐха подобрени и той основно реорганизира напълно тази служба, като създаде за това така наречените „Cursus Publicus“, една съвършено за това време уредена пощенска служба, която се признаваше и се ценѐше достатъчно от тогавашните управници, били тѐ диктатори или не.

По-после при походите на хуните, готите и др. пощенските служби бидоха унищожени и едва към сръдните вѐкове наново тѐ плахо-плахо се създадоха, за да се устроят и да се развият до степента, в която днес ги виждаме — да представляват един грамден пощенски международен съюз, който има своите клонове в всички градове и села по цѐлия свѐт!

В този пощенски съюз по неволя взимаше участие и турската империя, която при една или друга причина не искаше да уреди напълно тази служба, така както тя бѐше уредена в нѐкои съседни или по-далечни от нея държави.

В Македония пощенската и телеграфна служба се устрои след първата половина на деветнадесетия вѐк, по-широко, обаче, публиката започна да я използва едва след руско-турската война—1878 г.

Покрай турската държавна поща в всички вилаетски центрове в Македония бѐха уредени специални пощенски бюра, създадени от великите сили, които бѐха придобили това право по силата на капитулациите.

Турското правителство търпѐше това положение, макар то да бѐ против неговите държавни интереси и пощенската служба в Турция, едва след като се прокараха в нѐкои нейни провинции желѐзниците, доби значението, което ѝ се отдаваше в по-напредналите държави. До тогава пренасянето на пощата ставаше по един твърде оригинален и смѐшен начин. Така напр. пощальоните от един за друг град в Македония никога до 1875 г. не си служеха с коне или коли — разстоянията от 30—40 клм. тѐ винаги изминаваха пеша. Най-куриозното, обаче, от всичко това бѐше, че тѐ — пощальоните — се натоварваха с камъни от различна тежест и при известни разстояния изхвърляха по един камък, за да могат цѐлото разстояние да го вземат в еднакво темпо.

Много добре още помня пощальона *Нупи Калца*, един сух, кокалест албанец, който редовно два пжти седмично минаваше край селото ни, пренасяйки пощата от Костур за Корча, натоварен с едни кожени чанти, съдържащи... камъни, за които ние, децата мислѐхме, че сж царското злато от приказките...

Всички чужденци и не мохамеданите, поданици на Султана, предпочитаха да предават своите прости и препоржчани писма в чуждите пощенски писалища, защото в тѐх намираха, че е съвършено запазена тайната на кореспонденцията и сигурно предаването писмото на адресанта.

* * *

Такова бѐ положението на пощенските служби в Македония, когато се основа Вжтрешната македонска революционна организация. Комитетът изпращаше кореспонденцията си за чужбина и за градовете, в които имаше чуждестранни пощенски бюра, винаги чрез последните; кореспонденцията обаче, за вжтрешността и за селата, където нѐ имаше никаква поща, се отправяше чрез специални куриери.

Съ разширението на революционната мрежа по селата и след създаването на четническия институт и последващата след това усиlena агитация, която се правѐше от четите, писмената комитетска кореспонденция до толкова много се увеличи, щото специалните куриери не сж имали възможност да я прибират от всѐкъде, нито пък време да я разнасят по предназначение.

Специално за костурско до 1900 г. пренасянето на писмата между един войвода и друг, или размѐняването им между селските комитети ставаше от отделни мъже и нѐкои предани на дѐлото жени, които изпълняваха тази служба доброволно и без нѐкакво възнаграждение.

По-после се наложи тази куриерска служба да не се извършва от едни и сжщи лица, а от повече такива, преимуществено от жените. По този повод се образуваха в всички села „женските дружини“, на които задачата бѐше да подпомагат в общото революционно дѐло с това, с което жените биха могли да допринесат нѐкоя полза. Така женските групи в костурско се грижеха изключително да подготвят облѐклото за четниците, да опират дрехите им, да следят движенията на войсковите потери и да пренасят редовно комитетската поща от едно село в друго.

Женските дружини се ръководѐха от учителките и бѐха разпредѐлени на групи, съставени от по десет жени, всѐка пък група имаше по една по-възрастна и почтена жена за „чаушка“. Последната се съветваше с ръководителката. Чаушките следѐха да се пази потребния ред за пренасяне ежедневната поща. Този ред се спазваше с една строга точност — никога и под нѐкакъв предлог не се пререждаше една жена с друга.

* * *

Цѐлата революционна кореспонденция, предназначена за районното началство или между селските комитети се повѐряваше на една от селските „чаушки“ (десетнички), която пък от своя страна я предаваше винаги на две жени, които се отреждаха, за да отнесат пощата до първото съседно село; в костурско всички села сж разположени на близки разстояния, рѐдко има села отдалечени до два часа пжте едно от друго. Тук тѐ я повѐряваха на една от мѐстните чаушки.

Писмата, предназначени за селото, се задържаха,

а онѝзи за по-далечнитѝ разстояния веднага се пращаха по предназначение.

Често пжти въ нѣкои села пристигаха и се разпредѣляха по разни адреси и посоки десетки комитетски писма. Цѣлата тази главолмна работа се вършеше съ една чудна експедитивност, бързина и преданост, и за всичко това революционното началство въ района е трѣбвало нѣколкократно и публично въ общитѝ събрания да изказва своята благодарност къмъ „пощальонкитѝ“ за себеотрицанието и решителността на българката отъ костурско, която и въ най-критическитѝ моменти за дѣлото не спрѣ нито за моментъ да изпълнява възложената ѝ отъ комитета задача — да пренася революционната кореспонденция отъ едно село за друго.

Отъ революционното началство бѣха издадени специални инструкции за спазване тайната на кореспонденцията и фактически тя се считаше свършено тайна, тъй като писмата винаги се пишеха съ шифъръ, а по-важнитѝ такива и съ симпатично мастило. Разбира се, както дешифрирането, така и откриването на писмата, написани съ химически мастило, ставаше само отъ лицата, на които бѣ повѣренъ ключа и начина за това. Тайната на кореспонденцията отъ страна на пощальонкитѝ бѣше напълно гарантирана, защото повечето жени бѣха неграмотни. Това обстоятелство не им даваше възможност да проявяватъ любопитство, а тукъ е мѣстото да се каже и да се подчертае най-сино, че женитѝ пощальонки, съзнавайки напълно значението на пренасянитѝ отъ тѣхъ писма, нито за моментъ не сж се сѣтили да узнаятъ подробно съдържанието на повѣрената имъ кореспонденция. Повинността, която имъ бѣ възложена, тѣ я изпълняваха безропотно и съ удоволствие, защото знаеха, че това, което вършатъ, е свързано съ сждбата на своитѝ синове, братя и съпрузи, които въоръжени отстояваха общи права — свободата на Македония.

Когато „чаушката“ даваше на пощальонкитѝ писмата, винаги имъ припомняше, какъ да ги укриватъ и, при крайна опасност, какво да правятъ съ тѣхъ. Напътваше ги да вървятъ по най-прѣкия пжтъ, да не се отклоняватъ никакъ отъ него, подѣпредлогъ, че ще видятъ нивитѝ, лозята или ливадитѝ си. Ако случайно по пжтя се срѣщнатъ съ нѣкои познати, да не се спиратъ и водятъ разговори, нито да задаватъ въпроси на случайно срѣщнатитѝ по пжтя хора или пъкъ да съобщаватъ комуто и да е целта на пжтуването имъ. При срѣщитѝ съ други жени да се поздравяватъ само съ пожеланието „добъръ часъ“ и продължаватъ пжтя си и пр. и пр.

* * *

Писмата, които се предаваха на „пощата“, винаги бѣха безъ пликове съ изключение на тѣзи, които се изпращаха въ странство. Останалитѝ безъ изключение представляваха отъ себе си свършено малки листчета съ приблизителни размѣри 10/8 см., които винаги се пишеха съ най-дребни букви.

Ето единъ образецъ на тѣзи миниатюрни писма.

Съдържанието на клишираното писмо, което е съ шифъръ, е mot à mot следното:

„За Центровитѝ началници въ с. Косинецъ.

Човѣкътъ за Битоля се отлага за други день (24. IV.) да потегли и то не Ставро Пинзов, защото той не се познава со Битолското началство и за туй ште върви Трайко Марковски.

Нека Трайко да е готов и утре вечер ште говорим по тоя въпрос въ Смърдеш.

Пиша Лазо Поп Трайковъ, Джмбени
23. IV. 903.“

Този образецъ писма за комитетската служба бѣше възприетъ по много съображения: загнати на нѣколко пжти тѣ ставаха миниятурни и лесно се укриваха нѣкъде въ гѣнкитѝ или въ кръпкитѝ на женскитѝ дрехи, кждето не лесно можеха да се откриятъ.

Важнитѝ писма отъ Битолския комитетъ, които се изпращаха въ отдѣлнитѝ райони, винаги се пишеха съ шифъръ върху бѣло и меко, тънко хасе, което лесно се подшиваше въ астрѣлцитѝ на женскитѝ или мжжкитѝ дрехи. Колчимъ се получаваше такава писмо въ нашия районъ, азъ съмъ се възхищавалъ отъ краснописа и се чудѣхъ на търпението на автора — г. Анастасъ Лозанчевъ.

Писмата, които минаха по сллскитѝ „пощи“ въ костурско отъ времето на въвеждането пощенската служба — месецъ септемврий 1901 г. до момента на разформиране четитѝ — 14 октомврий 1903 г. — може смѣло човѣкъ да ги изчисли на стотина хиляди броя.

Да се пренесе такава една грамада отъ писма предѣ прочитъ на турската властъ въ разстояние на повече отъ две години и нито едно писмо да не може да се залови, това може да се обясни само съ голѣмата преданостъ и явния рискъ, на който се излагаха женитѝ „пощалионки“ и всевъзможнитѝ начини, които тѣ употребяваха за укриване на тѣзи комитетски писма.

Колко пжти предѣ грозящата опасностъ писмата се укриваха въ най-неподозрителнитѝ мѣста на облѣклото и въ тѣлото като въ Rectum и пр. или въ ушитѝ на животнитѝ, които често пжти пощальонкитѝ водѣха съ себе си! Не сж били рѣдки случаетѝ, въ които цѣли писма даже да се изяждатъ и да се поглѣщатъ во стомаха, за да не попаднатъ въ рждетъ на властѣта. Съ една дума, турцитѝ, макаръ да знаеха за сжществуването на тази пощенска служба, поддържана редовно отъ комитета, не можеха да заловятъ нито едно писмо въ костурскитѝ „пощальонки“.

* * *

Всевъзможни случаи сж ставали, единъ отъ другъ все по-куриозни, когато въ най-критически моменти

нѣкоя жена трѣбваше да пренесе дадено писмо за известенъ пунктъ. Щомъ писмото се предаде на адресанта, какви ли не острици се пускаха за бдителността на турската власт!

По едно време турцитѣ приложиха една строга система. За да могатъ да заловятъ нѣкое писмо — тѣ вършеха най-щателни обиски върху всички, които влизаха и излизаха въ градоветѣ. Долния случай ясно илюстрира мѣрките, които правителственият органи взимаха, за да се сдобиятъ съ нѣкой писменъ документъ и особенитѣ контрамѣрки, които употребяваше комитетътъ.

Въ всички пазарни дни особенни правителствени глашатаи съобщаваха: *„Никой мжжъ, жена или дете да не приема отъ ... комитетъ писма да ги разнася отъ село въ село или по планинътъ! Ако нѣкой се залови съ такива писма, веднага ще бжде застрелянъ!“*

Подобни предупреждения се правѣха почти всѣки денъ. По селата се изпращаха отдѣлни циркулярни заповѣди, които се лѣпяха предъ църквитѣ и училищата, обаче всичко това недопринасяше очакванитѣ отъ турцитѣ резултати.

За да се предотвратятъ нѣкои изненади, комитетътъ нареди писмата да се пишатъ съ химическо мастило. Едно такова писмо се предава въ градъ Костуръ на една жена пощалионка — Миховица Мошанка — да го занесе въ едно отъ околнитѣ села. Знаейки строгитѣ турски нареждания по отношения комитетската кореспонденция, жената се колебае дали да вземе писмото. Тя знае, че при изхода на града ще бжде обискирана и че писмото не само ще ѝ бжде взето, но и нея най-строго ще накажатъ! Но когато тя разгледа хартията и видѣ, че е свършено бѣла и чиста, съгласила се е да я даде по предназначение, като я сгъна и я постави въ диплитѣ на пояса. Въ себе си тя бѣ скроила оправданието, въ случай че бжде обискирана.

На нея бѣ заръжано същевременно да купи отъ градската аптека и малко неразтворенъ йодъ, който също така постави въ друга гънка на пояса близо до бѣлата хартия. На два пункта турцитѣ сж я подложили на обискъ и страшно сж я заплашвали — въ случай че се намѣри въ нея нѣкое писмо, веднага щѣли да я обесятъ! Жената смѣло заяви, че не носи комитетски писма! Турцитѣ я обискираха чрезъ една стара циганка и намѣриха бѣлата хартия. Тя обяснила, че това било мостра, а за йода

казала, че това било цѣръ! За вѣрността на последното показала етикета на аптеката върху ке-сйката, която съдържала йода. Турскитѣ полицейски агенти не можеха да не повѣрватъ всичко и оставиха жената да продължи пътя си заедно съ още нѣколко свои другарки.

Разстоянието отъ Костуръ до селото бѣ близо три часа. Съ пристигането си тя побърза да дойде да ни предаде йода и да ни „посочи“ мострата хартия, която носѣше отъ града. Щомъ, обаче, изкара бѣлата хартия, тя приблѣдня, зави ѝ се свѣтъ и тя падна! Разтичаха се нѣкои жени, напрѣскаха я съ вода, разкопчаха я... и какво да видатъ! По цѣлата предна част на корема личеше едно голѣмо петно, което неопитнитѣ жени отдаваха на нѣкаква непозната болестъ и тревогата се усили още повече. Несчастната жена се свѣсти, обаче, тъмното петно върху тѣлото си не бѣше още видѣла! Една отъ домакинитѣ я запита отъ какво ѝ стана лошо? Жената обясни, че въ Костуръ били ѝ дали хартията свършено бѣла. Турцитѣ, които сж я претърсвали, видѣли сжщо хартията бѣла, но щомъ я изкарала сега, за да я предаде, видѣла, че е написана! „Леле майчице“, на ново се провиква тя, „ако турцитѣ бѣха я намѣрили, веднага щѣха да ме обесятъ!“

Едва бѣше се успокоила отъ излишната тревога, тя съгледа петното. Нови викове и ридания. Влѣзохме въ стаята и разбрахме отъ какво се е обазувало черното петно. Обяснихме, че това е станало отъ йода, който е станалъ причина да се открие написаното върху бѣлата хартия съ химическо мастило и да образува тъмното петно на тѣлото подъ пояса.

Петното изчезна скоро, но жената и до денъ днешенъ продължава да мисли, че ние тогава сме вършили нѣкакви дяволски работи!

За своята кореспонденция революционната организация употребяваше въ разни периоди нѣколко вида симпатични мастила. Тѣзи химически мастила по съображения отъ практически или тактиченъ характеръ се видоизмѣняха, до като се установи най-целесъобразното за употребление.

(Следва)

Лазо Т. Киселинчевъ.

Прослава на Илинденъ

Въ недѣля, 26 юлий, сутринта въ Военния клубъ се извърши тържествено предилинденско утро. Съ нѣколко избрани думи председателятъ на Илинденската организация г. Димитър Попандовъ откри утрото, като изтъкна голѣмата загуба, която македонскитѣ българи понася съ загубата на сестра Августина, починала на 5 юлий въ гр. Солунъ.

Родена въ островъ Мадейра, 95 годишната сестра Августина прекарала почти цѣлата своя монашеска дейность всрѣдъ българитѣ въ Македония, които нѣма да забравятъ вѣвѣки моралната и материална подкрепа, която тѣ сж намирали въ нея винаги, а особено презъ най-тежитѣ за насъ години 1912—1913 и 1915—1918.

Характерни за нейната привързаностъ къмъ насъ българитѣ ще останатъ словата, които тя често обичаше да повтаря:

... Азъ обичахъ по-рано българитѣ, зарадъ голѣмитѣ имъ страдания; сега ги обичамъ повече отъ всѣки другъ пжтъ...

„Славата на народитѣ не се мѣри съ количеството на квадратнитѣ километри, които тѣ владѣятъ.“

... Ако златото бжде разтопено въ една пещъ, то става

по чисто и по-яко, сжщо така ще бжде безъ съмнение съ българския народъ...“

Голѣмиятъ салонъ на клуба не можа да побере масово сте-клата се публика, която съ затаенъ дѣхъ изслуша възхвалата къмъ илинденската епопея и къмъ нейнитѣ творци на издигна-лия се на най-високото стѣпало всрѣдъ нашитѣ общественици и писатели и уважавания отъ цѣлото българско общество г. Антонъ Страшимировъ.

Личенъ приятелъ на голѣми и малки дейци, самъ взелъ участие въ живота на организацията, съ цѣлѣстиия си езикъ и съ пиетета, който питае къмъ великия подвигъ на македонския българинъ, г. Антонъ Страшимировъ извики всрѣдъ всички най-дълбоки чувства на възхищение и почитъ къмъ саможертвата на падналитѣ за свободата на родината борци и къмъ тѣзи, които продължаватъ тѣхното дѣло. „Дигна се поробенитѣ българинъ около Струга, Вардаръ и Охридъ синъ — започна г. Страшимировъ — движенъ отъ своето сърдце, отъ несломимата своя воля и съвестъ, отъ разума и историческото си съзнание, и създаде епопея въ народната ни история“ и заниза се очерта-нието на бисеритѣ, които образуваха ореола на мченицата

майка, на великаните — създатели на революционното движение — Гоце, Даме, Пере, Георге Петров и Хр. Митов.

Съзателен дъх цълата зала следеше живото слово на писателя. Добиваше се впечатление, като че ли се намираме във всякакъв научен конгрес, в който виден изследовател обяснява своите открития, които извикваха възторга и обаянието на слушателите. Ораторът от първа величина, изнесъл стотици публични беседи из цълата страна, г. Антонъ Страшимировъ завърши своята блестяща реч, като предизвика съзли въ всички слушатели. Последният му думи: „Такива бѣха хората, които обединиха народа и наложиха на цълтъ свѣтъ македонския въпросъ. Ние днесъ не говоримъ не отъ страхъ. Ние не се боимъ, но душитѣ ни сѣ подсечени отъ това що стана“. И самъ пророни съзли. Бурни ржкоплекания.

Хорътъ „Родни звуци“ изпълни отлично подбраната концертна частъ на утрото, състояща се въ по-големата си частъ отъ македонски пѣсни. Диригентътъ г. П. Шонтовъ, изтрѣгна изъ своите дисциплинирани хористи акорди, които изпълниха съ възторгъ доволната отъ всичко публика, възторгъ, който се изрази въ буйни аплодисменти при изпѣването на марша „Изгрѣй зора на свободата“, подетъ и отъ всички присѣстващи.

Илинденъ тази година бѣ отпразднуванъ по най-достоенъ начинъ. Почти всички по-важни вестници въ страната излѣзнаха съ специални статии за значението, за силата и мощта проявена отъ македонския българинъ презъ възтанието, преди него и следъ него. „Обзоръ“, 72 брой, бѣ посветенъ на Илинденъ. Ржководното тѣло на Илинденската организация издаде специаленъ „Илинденски листъ“ — който бѣ посрещнатъ много добре отъ емиграцията.

На 2.VIII въ църквата Св. Нелѣя при стечение на хилядно общество, между което не липсваха видни представители на наука и корпорации и нѣкои бивши министри, Негово Преосвѣщенство Стобийскиятъ Епископъ Д-ръ Кирилъ [въ съслужение на 10 свещеника и 2 дякони отслужи панахида и молебень.

Преди църковенъ отпущъ енорийскиятъ свещеникъ Негово Благоговейство Христо Филаретовъ държа пламенно слово за извършения на Илинденъ 1903 г. отъ македонския българинъ подвигъ.

Преди започване панахидата и молебена Преосвѣщения Епископъ Кирилъ държа магистрална речъ, съ която прикова вниманието на всички и спечели чувствата на дълбоко уважение и почитъ върѣдъ богомолците, горди, че нашето духовенство брой между своите редове достойни пастири, всеотранно подготвени да носятъ тежкия кръстъ на народно-църковното ни дѣло.

Между другото, Преосвѣщения Епископъ каза:

„Скъпи илинденци, драги братя и сестри!

Днесъ сме събрани въ Божия домъ да се помолимъ за отминалите братя, които съ подвига и съ жертвата си украсиха нашата нова история и ни направиха горди, че сме деца на тази Татковина, която ражда великани като тѣхъ. На този день не само нашите молитви се издигатъ къмъ престола на Всевишния, не само ние благоговѣйно вспоминаме дѣлото на нашите бащи и братя, не само ние съ възхищение си припомаме славната Илинденска епопея. И на много още мѣста родни български сърдца трѣпватъ отъ неизреченъ възторгъ и отъ умиление предъ дѣлото на Илинденъ, предъ подвига и смъртта на стотици и хиляди наши братя и сестри, великани на българския духъ и на волята да се живѣе свободно и достойно. Не само тукъ, отъ това молитвено събрание, се изтрѣгва болезнена въздишка за скъпите благоуханни жертви на свободата, за несбжднатото дѣло на тѣзи отминали въ слава бащи и учители, за тѣхните и наши идеали. Навсѣкжде, гдето тупти българско сърдце, днешниятъ день е теженъ и въ сжщото време радостенъ празникъ. Тжгува българското сърдце и се облива въ съзли, заради много скъпи жертви на десетилѣтни борби за право и за свобода, които намѣриха своя апотеозъ въ паметните всенародни напрежения на оня чуденъ Илинденъ отъ 1903 лѣто. Тжгува всѣко българско сърдце заради несрѣтата, която тежко легна върху нашата сждба и ни притисна съ много неволи и безправия.

Но днесъ е Илинденъ и затова ние не само тжгуваме, а се изпълваме и съ разостни и съ свѣтли упования. Илинденъ е нашата гордость, защото показahme колко е голѣма любовта ни къмъ родните огнища, къмъ свещените наши мѣста, колко ни е скъпо отечественото достойние, което е придобито съ кръвъ и съзли, съ трудъ и съ молитви. Днесъ е день на упование, защото пожаритѣ на Крушово, на Смилево и на много други родни селища не опепелиха българския духъ, а го възпламениха.

Днесъ е Илинденъ въ нашите сърдца, въ сърдцата на всички братя българи. Навредъ е Илинденъ. Отъ тихитѣ лазури на Бѣлото море, отъ чувовния Атонъ на подвигъ и на сметостъ, отъ синитѣ води на Охрида, на които въ потая обителтъ на св. Наумъ разказва своята печал и своите надежди, отъ старославната Кутмичевица, отъ много други свещени мѣста, до бѣлия Дунавъ и до Черното море и дълбоко въ нашите души —

навредъ е Илинденъ. И въ тържеството и въ скръбта на този день българскиятъ духъ е обединенъ; чрезъ Илинденъ българскиятъ духъ става единенъ и мощенъ.

Колко ли въздишки и съзли днесъ омиватъ, укрепватъ и освещаватъ този духъ по всички краища на скжпата Татковина? Какви ли огньове пламватъ днесъ въ погледа на нашите братя, които стоятъ предъ родните планини и чукари и съзерцаватъ славата на онзи Илинденъ, когато духътъ бѣ буйно възгорѣлъ и изгаряше сърдцата?

Илинденъ е днесъ! Да се помолимъ съ гореща молитва на Всемиловия и Справедливия Богъ за всички, които сложиха живота си въ епическите борби за българско право, за честъ и свобода.

Богъ да упокои тѣхните души, споредъ обичта имъ къмъ близките, за която положиha живота си.

Да се помолимъ за покой на душите на ония илинденци които не вкусиха смъртта въ героичните борби за свобода, но склопиха очи.

Генералниятъ щабъ на Илинденското възстание:
Даме Груевъ, Борисъ Сарафовъ и Анастасъ Лозанчевъ

Да се помолимъ усърдно и величественно и за всички живи илинденци, за ония, които участвуваха въ подвига на паметни. Илинденъ отъ 1903 лѣто и за всички, които носятъ духа на Илинденъ, та осенени отъ Божията сила и отъ мждростъ право да правятъ дѣлото на скжпата Татковина. Аминъ!

Накрай председателятъ на Илинденската организация г. Димитъръ Попандовъ съ своята ископатриотична речъ закржгли илинденското тържество.

Съ своя ясенъ гласъ спокойно и плавно г. Попандовъ започна: „Драги съотечественици,

33 години се минаха отъ деня на гърмовержеца Св. Илия, въ който день се започна славната епопея въ историята на народа ни, епопея, носяща великото име „Илинденъ“.

Въ частъ на прослава на това чувовно лѣто въ новата ни история и при поклонение предъ свѣтлата паметъ на творците му, нека не ни смущава това, че още се срещатъ, макаръ и малцина, мждреци, които виждатъ само страхотната картина на разрушението, неуспѣха и я посочватъ като единствена и пълна равномсѣтка на Илинденъ. Нека ги оставимъ да си мждруватъ. Тѣ не виждатъ, не разбиратъ смисъла на Илинденъ. Тѣ можъ, само да се запитатъ: Та кой народъ въ борбата си за свобода не е понасялъ разрушения? Кой народъ, който е билъ въ робство, само съ единъ напѣтъ е разкъсвалъ оковите на робството сие

Илинден не беше последният удар срещу тиранията. Илинден е върха на въковен устрем на цял народ към свобода. Илинден е огнището, въ което чрез геройски подвизи редът поколът намалява мишиците си, волята си, за да устоят срещу страшната вражеска сила. Илинден е великата школа, въ която хиляди самоотвержени, будни и пламенно възбуждени апостоли цяло десетилетие подготвяха съвестите и сърцата за великия бунт. Илинден е върховното напрежение на събраната енергия на всички народни мишици, воли, сърца и съвести. Илинден не е краят, а е смълото, гордото, пропитото съ непоколебима въра начало на борбата ни за свобода!

Това е Илинден!

Не ние се самохваляваме. Бележити, видни чужденци, които посетиха Македония веднага след илинденското въстание, ето какво казаха и писаха: „Възстанието бѣ едно народно движение, въ което даже македонските жени и деца взеха участие съ сжщата храброст и ентузиазъм, както и мъжете. Народът даде голѣми жертви и страдѣ жестоко, но при все това духътъ му остана несломимъ“. . . . „Колкото по-добре човѣкъ познава македонските българи, толкова повече уважава тѣхния патриотизъмъ и куражъ“. . . . „Въ костурската болница болните въ мъжкото отделение, при оздравяването си отъ болестите, причинени отъ мъжнотии и суровостите на времето, съ възхищение говорѣха за бѣдещите си планове и за борбата, която мислѣха да подновятъ, щомъ здравето имъ и пролѣтътъ предоставѣха споеленъ случай“. . . . „Въ Охридъ азъ съмъ чувалъ доста стари хора да заявяватъ, че ако комитетътъ издаде заповѣдъ за нова борба презъ лѣтото, тѣ безъ колебание ще се подчинятъ на заповѣдта. . .“

Ето защо съ пепелищата следъ Илинденъ борбата не умрѣ. Духътъ на Илинденъ, създадената отъ него непобедима воля за свободенъ човѣшки животъ, за мирно всенародно шествие по пътя на културния напредѣкъ не бѣде поразенъ.

Илинденъ е пжтеводната ни везда въ тая борба!

Апостолите и творците на Илинденъ съ пророческо прозрение и съ саможертва на истински мъченици ясно ни начертахъ тоя пътъ.

Какъ да вървимъ по тоя правъ, свѣтълъ пътъ това ни казватъ и ще ни кажатъ времето и условията. Едно само да се знае, искаме само едно да се разбере отъ всички, че македонскиятъ българинъ не е размирникътъ на Балканите; че, ако той е билъ заставянъ да дойде до положението, щото най-леко то нѣщо за него да е да даде живота си въ борбата за свобода, това го е правилъ не отъ любовъ къмъ смъртта, че, ако е трѣбвало да пролива хорска кръвъ, това не го е правилъ отъ кръвожадностъ и жестокостъ. Илинденъ, съ многото мърки за обезпечаване спокойствието и безопасността на мирното турско население и на всички чужденци, ясно доказа това. Нѣма по-мирни хора отъ македонските българи. Не за кръвъ, не за бунтъ, а за миръ, за спокоенъ трудъ и свобода жадуватъ тѣ. Тѣ искатъ любовъ и братство съ всички, стига да ги оставятъ свободно да не се посѣга върху народността имъ честъ и достоинство.

Илинденъ за винаги посочи пътя ни. И ще вървимъ ние по него смѣло, бодро, споредъ условията и времето. Дайте ни осветяните отъ Божиите и човѣшките закони права, за да се убедите, че нѣма по-миренъ, по-трудолюбивъ и по-годеенъ за мирна културна работа народъ отъ насъ. Но, ако се каже, че и въ ХХ вѣкъ тия права не се даватъ, а се взиматъ, никой — нито наши, нито чужди — не бива да ни осъжда за това, че сме готови да се боримъ докато се освободимъ. Кой смѣе да осъди символа на невинността и кротостта — гълъбичката, че е готовъ да изкълве очите на този, който би посѣгналъ да унищожи гълъбчетата ѝ!

А на слабите, колебливите въ върата казваме:

Народъ, който не е родилъ велики хора и не е създалъ велики събития, е миналъ-заминалъ въ историята безследно.

Народите живѣятъ, крепнатъ и напредватъ благодарение на великите хора, що сж родили и великите дѣла, що сж съзали.

Народъ, който е излъчилъ отъ себе си велики хора и е прославенъ съ велики дѣла, но не ги тачи и не се гордѣе съ тѣхъ, се самоосъжда на загниване.

Да не бѣде съ насъ това! Въ самокритиката ни да не отиваме до тамъ, щото да се самоунижаваме, да се самоотричаме, да се самоунищожаваме. Да престанемъ да виждаме и се възхищаваме само отъ чуждото. Нека взимаме поука отъ чуждото, но да не отиваме до тамъ, щото да не ценимъ, да не се гордѣемъ, да отричаме своето. Малко ли сж великаните, що роди българскиятъ народъ презъ всичките времена на съществуването си и въ всичките краища на хубавата ни земя? Колко народи могатъ да се похвалятъ съ по-голѣми, по-славни дѣла отъ тия, що създаде въ историята си българскиятъ народъ. Па

най-после въ историята на кой народъ се среща епопея, като Илинденската? Да нѣма българинъ съ клюмнала глава и съ безпомощно увиснали раце? Нищо, че сме малки. Величието на народите не се мѣри съ количеството на хората имъ и съ квадратните километри на земята имъ. Нищо, че сега сме потиснати, онеправдани. Здравите народи още повече се закаляватъ въ страданията. Желѣзото въ огнището и подъ тежкия чукъ става по-яко. Духътъ си само да запазимъ здравъ. Това ни сочи, това ни заповѣдва Илинденъ!

12 души бѣха Христовите апостоли, между които единъ излѣзе предателъ. Все пакъ християнството победи сѣта. Духътъ победи, духътъ побеждава! Материалната сила се добива, стига духътъ да не е поразенъ.

Илинденъ ни създава духъ, духъ смѣлъ, бодъръ, здравъ и мощенъ.

Да тачимъ Илинденъ и всичко велико, що е родилъ и създалъ народътъ ни! Никой да не се съмнява, че българскиятъ Богъ е живъ. Пропити отъ духа на Илинденъ, всички на работа. Днешната наша работа е мирна, легална, непротиворечаща на законите въ свободното ни царство. Никой не бива да ни се сърди, че ние, чрезъ нашата културно-просвѣтна работа крепимъ духа народенъ, будимъ народностно съзнание, засилваме родолюбивите ни чувства.

Всички на работа единни, сплотени въ редовете на легалните ни организации. Напредъ по пътя, който ни сочи Илинденъ! Слава на Илинденъ!

Поклонъ предъ свѣтлата паметъ на неговите творци!

Речта, силно прочувствена, дълбоко поучителна произведе силно впечатление всредъ присъстващите, които, доволни отъ изживянето останаха дълго време въ притвора на църквата въ благопожелания за скорошно връщане въ освободената родина земя.

Тричленна делегация поднесе венецъ отъ страна на Илинденската организация на братската могила.

Илинденъ бѣ отпразднуванъ тържествено и въ провинцията.

Македонскиятъ женски съюзъ изпрати следния поздравъ:

„Приемете сърдечния ни приветъ вие, стари ветерани на Македонското освободително движение, вие създатели на величавата Илинденска епопея. Чувовенъ бѣ вашиятъ подвигъ и затова споменътъ за него ще живѣе на вѣки въ сърцата на всички българи.

А намъ тая свѣтла дата ни говори за нашето дълбоко национално съзнание, за проявената най-висша добродетель — добродетелта на родолюбието.

Илинденъ ни прави горди, защото красноречиво говори за добро изпълнение на дългъ къмъ родината. Какво по-велико отъ това да бранишъ съ честъ и доблестъ националното си достойнство.

Илинденци, предъ васъ, за които свобода, честъ и родна земя бѣха свещени думи, ние се прекланяме благоговейно и даваме обетъ, че ще пазимъ ревниво вашите завети, за да не дочакаме укора на великаните-мъченици, оставили кости по родни чукари.

По случай Илинденъ ние Ви поздравяваме и нека всѣки съ сжщото национално съзнание и рѣдко родолюбие твори неуморно свѣтлото народно дѣло.

Да съществува винаги залогътъ за преуспѣха на народното ни дѣло — сплотеността, единомислието и неуклонната борба.

Илинденъ да се вреже дълбоко въ съзнанието на всички ни, като най-свѣтла и безсмъртна дата отъ нашето освободително дѣло и всѣкога да бѣде потикъ за всеотдайна и преданна служба на Родината.

Справедливи и човѣчни сж нашите искания, а дълготрайния миръ въ Европа ще настѣпи, само когато Македонския въпросъ бѣде разрешенъ въ духа на справедливостта и човѣщината“.

Поздравътъ на Тракийската организация:

Поклонъ отъ тракийците предъ паметта на загиналите илинденци въ общата братска борба преди 33 години въ Македония и Тракия. Слава тѣмъ и на живите борци. 74.

Председателъ д-во „Тракия“ — Константиновъ.

Денътъ на Преображенското въстание въ Тракия бѣ чествуванъ на 19 VIII въ църквата Св. Преображение Господне. При стечение на тракийската емиграция и препълнена църква отъ богомолци папахидата и молебниятъ бѣха отслужени отъ Негово Преосвѣщенство Знеполския Епископъ Д-ръ Иосифъ въ съслужение на църковния клиръ.

Председателътъ на д-во „Тракия“ въ София г. Никола Константиновъ въ своята топла речъ между другото каза и следното:

„Голѣмото въстание презъ 1903 г. принадлежи на историята. Въ Македония то се дигна на Илинденъ, а въ Тракия на Преображение. Отъ тогава имаме илинденци и преображенци. Последните не сж само тракийци, защото въ Странджа планина и

равна Тракия мѣстнитѣ тракийски българи се бориха съ оржие въ рѣка рамо до рамо съ свои братя отъ Македония, България и Добруджа.

У насъ малко се знае и говори не само за нашитѣ български преображенци, но въобще и за поробена Тракия.

Причинитѣ за слабото познаване на Тракия у насъ сѣ главно, защото ние, българитѣ, учимъ за далечното и чуждото, а не за близкото и своето — народното.

Идеенъ ръководителъ и организаторъ на нашитѣ преображенци е Лазаръ Маджаровъ, родомъ отъ с. Негованъ, Солунско, учителъ въ Лозенградъ, убитъ 1907 г. въ с. Лѣджа-къой, Деде Агачко, безкористенъ родолюбецъ като Гоце Дѣлчевъ, свързани двамата съ близка дружба, идейно и морално, като и самъ Гоце е бродилъ изъ Тракия за общото дѣло, на което двамата сѣ посвѣтили живота си.

Възстанието е лигнато срещу Преображение, 6/19 августъ, 1903 г. първоначално сѣ бързъ успѣхъ: превзети казарми, села, градове, пленени войници и оржия; прекъснати телеграфни и други съобщения съ Одринъ и Цариградъ, повредени мостове, и почти цѣла Странджа завладѣна и обрѣната на република.

Турцитѣ разбирали много добре, какво значи Одринъ и Тракия не само за столицата имъ Цариградъ; затова именно тамъ е пратенъ победителя на гърцитѣ отъ 1897 г. Шукри паша, съ 40,000 армия, която на 24. VIII. пристига въ Малтъ-Самоковъ и съ многобройната си артилерия набързо разбива възстаницитѣ и ги прогонва заедно съ голѣма частъ отъ българското население. Опустошеното е голѣмо: напълно опожарени 66 български села, съ 2565 души убити въ 4 възстанали каази.

Днесъ жива Тракия е у насъ съ повече отъ 300,000 бѣжанци. Ако и да знаятъ че роднитѣ имъ села и огнища сѣ запустѣли и въ буренъ обрасли, тѣ не може да не мислятъ и тжгуватъ за тѣхъ и съ любовъ да разказватъ на чалата си за пределитѣ на роднитѣ мѣста, находящи се край брѣговетѣ на Бѣло море.

На Преображение, 1903 г. е избликна на тѣхнитѣ усилия и надежди, съпроводенъ следъ 9 години отъ стихийната поява на българското войнство въ Тракия, която покри съ победи и неувѣхаема слава, и затова на Преображение, всѣка година, тракийскитѣ бѣжанци си спомнятъ за своитѣ родни мѣста и се молятъ за жертвитѣ отъ 1903 г. и падналитѣ герои презъ 1912/1913 г. за тѣхното освобождение.

Следъ църковенъ отпускъ знамето на дружеството бѣ съведено до тракийския домъ на ул. „Ст. Караджа“ 7, въ който посетителитѣ се любуваха на изложбата на национални носии, отлично уредена отъ председателката на Тракийския женски съюзъ г-жа Евдокия Каринтова.

Презъ лѣтото

Лѣтото е обикновено за почивка. И частнитѣ работи, и обществено-политическитѣ тогава вървятъ по-мудно. Презъ това лѣто, обаче, случатъ сѣ европейскитѣ политически работи бѣ другъ: не само че не отслабна движението на политическитѣ дейности и събития, но и се усили до застрашителни размѣри. Министри, държавници, дипломати по цѣла Европа бѣха принудени да стоятъ при работнитѣ си маси или да се отдѣлятъ отъ тѣхъ за кратко време и винаги да бждатъ на шрекъ, готови за сждбоносни решения и постѣпки. Отдавна политическитѣ свѣтъ въ Европа (пъкъ и не само въ Европа) не е билъ въ такава „боева готовность“, както бѣ презъ изтеклото лѣто. Отдавна тия лѣтни месеци не сѣ бивали изпълнени съ толкова много тревожни събития.

Да изброимъ само по-крупнитѣ:

Италия завърши съ успѣхъ акцията си въ Абисиния и сполучи да докара работата до вдигане на санкциитѣ — едно истинско тържество за италианската политика и сждвремененъ едно поражение за английската и косвено — за Обществото на народитѣ.

Накърненото на английския престижъ въ Сръдиземно море и действителното застрашаване на английскитѣ интереси, особено въ източната зона на това море, следъ италианското настояване въ Абисиния, докараха до друго едно събитие отъ първостепенно политическо значение — докараха до сключването на Англо-египетския договоръ за съюзъ.

Съ тоя договоръ, както се произнесе и мѣродавниятъ лондонски вестникъ *Таймсъ* се туря край на подчинението на Египетъ и започва неговото самостоятелно сждествуване.

Англия си направи смѣтката и реши, че е по-добре за нея да отстъпи предъ справедливитѣ искания на египтянитѣ за независимостъ, но да спечели египетското съюзничество за защита на интереситѣ си въ тия приморски области. Съ този новъ съюзъ Англия увеличава военната си сила въ източно Сръдиземно море и по-специално по северо-източнитѣ области на Африка. Тя си осигурява и ще търси и въ бждеще начини да си осигурява пътя за Индия презъ Сръдиземно море, което вече, следъ като

започна да се привежда въ изпълнение Мусолиновия планъ за колониялна италианска империя, то не е напълно сигурно за Великобритания.

Английскитѣ кралъ предприе това лѣто пътуване по югославския брѣгъ на Адриатическо море, обиколи грѣцкитѣ брѣгове, срещна се съ югославския и грѣцкия държавни глави и отиде въ Турция. Кралъ на велика сила е, отива дѣто си иска, но сигурно е, че той нарочно избра да пътува по тия мѣста: да изтъкне чрезъ това, че Англия отдава особено значение на странитѣ, лежащи край тия морета и изобщо на цѣлата областъ, включваща източното Сръдиземно море. Толкова повече, че Великобритания като че не може съ предишната сигурность да разчита и на ключа на средиземноморската врата при Гибралтаръ, който днесъ, при модернитѣ военни съоружения и техники, може да бжде уязвимъ.

Презъ туй лѣто се сключи спогодбата между Германия и Австрия за изглаждане на политическитѣ разногласия между тия две страни и съ туй се подготвя по-близко сътрудничество помежду имъ, което не е чудно единъ денъ да завърши и съ пълно обединение на Германия и Австрия, въпрѣки голѣмата съпротива отъ вънъ.

Турция спечели една победа презъ миналия месецъ юлий: получи одобрение отъ силитѣ да си превържжи Протоцитѣ, които пазятъ откъмъ море Цариградъ и направи първия значителенъ пробивъ въ блока отъ договори за миръ, съ които завърши голѣмата война. Германия преди това вече бѣ нарушила договора за миръ, но тя го направи едностранно. Въ случая съ Турция имаме едно едла ли не заставане отъ страна на Турция силитѣ да се съгласятъ съ нарушаването на договора. Играта въ тоя случай имаше и тая страна, че се запази вѣрата у нѣкои, че измѣнената на договоритѣ за миръ ще могатъ да ставатъ по пътя на спогаждания, чрезъ конференциитѣ. Разбира се и въ Монрьо конференцията нѣмаше да стори нѣщо повече отъ онова, което правятъ срещитѣ и заседанията на О. Н., ако делегатитѣ не бѣха убедени, че превържжането на Протоцитѣ ще стане, ако ще би и всички други, освенъ Турция, да сж противъ това.

Следъ тая придобивка на Турция, войскитѣ на турската република извършиха голѣми маневри въ Тракия.

Други събития:

Въ Англия се гласуваша 18,000,000 лири стерлинги за засилване на войската, по-специално — военното въздухоплаване. Въ Франция сждо се отпусна новъ кредитъ отъ 500,000,000 за военни цели.

Свѣтска Русия усилено се приготвяше за защита „на отечеството“, увеличение на армията и на въоруженията. Тая и политика на „национализъмъ“ може би до голѣма степенъ е причина за вътрешнитѣ борби, които започнаха тамъ съ разстрелването на видни комунистически водители.

Въ Италия — голѣми маневри.

Германия увеличава армията си съ увеличение на годинитѣ за военна повинность.

Данингъ наруши конституцията на тоя свободенъ градъ и клони къмъ обединение съ Германия.

Полша възбнови, чрезъ сърдечнитѣ взаимни гостувания на главнокомандуващитѣ френската и полската армии, генералитѣ Гамленъ и Ридз-Смигли, поотслабналитѣ връзки между Франция и Полша.

Установи се по живъ контактъ и може би се начертахъ нѣкои планове за свързана дейность между военнитѣ въздухоплаватели сили на Франция, Свѣтска Русия и Чехословакия.

Въ Испания избухна воененъ бунтъ срещу правителството и се подпали страшенъ пожаръ на гражданска война, продължаваща и до днесъ и раздухана отъ вънъ, отъ лѣви и отъ дѣсни.

Въ Гърция — превратъ и установяване на безпартийно, близко до диктаторско управление.

Въ Ромѣния — ново правителство, съставено мирно-тихо, но фактътъ, че въ него не влиза неизбѣжния отъ известно време насамъ министъръ на външнитѣ работи г. Титулеску, добива значение на истински превратъ въ ромѣнскитѣ политически работи.

За едно време отъ два месеца това сж събития които биха могли да изпълнятъ и дори да претоварятъ колата на нормалното (то какво ли нормално, но поне не още съвсемъ военно) развитие на живота.

Ако би могло всичко това да се изрази съ две думи, би могло да се каже, че това лѣто бѣ лѣто на усилено търсене, отъ отдѣлнитѣ държави или отъ групи вече държави, на срдства и начини за посрещане на страшни събития.

При тая обща атмосфера, за съжаление, недостатъчно внимание се обръща на много въпроси отъ значение дори и за международния животъ, какъвто е напримѣръ въпросътъ и за положението на българитѣ въ Македония.

Какво можемъ да кажемъ за онова, което стана въ Македония и въ връзка съ нея презъ изтеклитѣ два месеци?

Въ Гърция продължават да се чуват гласове въ печата за нуждата от погърчване на оная част от отечеството ни, която е под гръцко управление. Вестниците „Катимерини“, „Естия“ (от 18. VII. 1936) съобщават за възможности от нахлуване на чети въ гръцка територия и за решение на правителството да настани край българската граница андартски семейства. А въ в. „Етники“ (от 13 и 14 юний 1936 г.) се изтъква че едно изгубване на Македония ще означава смърт за Гърция, затова тръбвало „да се мисли денонощно за претопяването на малцинствата и за запазване на българците от пославянчване“ (разбирай побългаряване, Б. Р.). „Българитѣ и българеюшитѣ се учитли, пише К. Фалтайцъ въ в. „Етники“ от 14. VII. 1936, заедно съ свещеницитѣ продължават своето ужасно подмолно дѣло. Тия свещеници лѣжатъ преданно населението къмъ българщината“.

За забелѣзване е, че печатътъ, общественитѣ срѣди и администрацията въ Гърция често смѣсватъ нарочно опасноститѣ отъ българския духъ въ Македония, съ опасноститѣ отъ комунистическитѣ агитации, за да оправдаватъ суровитѣ мѣрки срещу наши сънародници, които сѣ смѣтани отъ гърцитѣ за вредни за плановѣтѣ имъ въ Македония. Каквото и да правятъ, обаче, не могатъ да не признаятъ и публично, както се вижда и отъ приведения по-горе цитатъ, че дори и гърцитѣ-преселници отъ Мала-Азия се побългаряватъ между мѣстното българско население, което пази своята привързаностъ къмъ езика и културата ни.

А г. Кутифарисъ въ в. „Катимерини“ отъ 22. VII. 1936 г. пише, че мнозина гръцки общественици, обикаляйки села и градове въ Македония, говорѣли на населението, предъ избирателитѣ си, на родния му, български езикъ.

„Отъ Оровникъ до Попли и отъ Германъ до Градленъ нѣма да чуете да се говори гръцки езикъ, освенъ въ класната стая презъ време на урокъ. Въ Леринския съдъ има назначени преводачи по македославянското наречие (българското, Б. Р.) — пише бившиятъ подпредседателъ на учителската федерация, г. Теодоръ Папафотисъ въ в. „Етники“ отъ 27 юний 1936 г.

Изъ вестницитѣ и печата

Въ навечерието на македонския конгресъ въ С. Америка

Писмо отъ Торонто, — Онт. Канада, 8 августъ 1936 г.

Вие въ България имате много смѣтна представа за живота на македонската емиграция въ Америка. Броятъ на българитѣ въ нашия градъ надминава 5.000. 95% отъ тѣхъ сѣ отъ Маке-

Млади македонски българци въ народни носии

дония и то главно отъ тая подъ гръцко иго. Незнамъ какъ е българскиятъ духъ въ България, азъ не съмъ билъ никога тамъ, но ние тукъ държимъ високо българския националенъ духъ.

Емиграцията тукъ се занимава съ търговия, има работници и малко чиновници. Центърътъ на нашия народенъ църковенъ животъ е църквата и М. П. О. „Правда“. Емиграцията ни има собствена църква, въ двора на която се помещава училищната сграда съ канцеларията.

Презъ 1928 г. М. П. О. „Правда“ построи Народенъ домъ. Той се състои отъ грамадна театрална зала, сцена, салонъ за банкети и пр. Трѣбва да пратите нѣкой звенаръ отъ София, за да дойде тукъ и се научи да обича българщината. Той ще види какъ децата на българскитѣ родители, които никога не сѣ виждали България, създадоха българско училище, църква и Народенъ домъ и какъ тукъ всички ние се възпитаваме въ високо патриотиченъ духъ. Всички български исторически пиеси сѣ

представяни на наша сцена. Не се пропуска нито единъ националенъ празникъ или голѣмо историческо събитие безъ съответенъ рефератъ и празненство.

Илинденската революция тая година се отпразднува особено тържествено, на открито предъ църквата. Присѣствуваха надъ 1000 души. Всички Торонтски вестници писаха специално статии за Македония и дадоха голѣми снимки отъ панихидата и молебена. На религиозната служба присѣствуваха ученицитѣ въ строй, членкитѣ отъ женската секция при организацията, облѣчени въ народни носии, и множество отъ членовѣтѣ. Тържеството бѣше много трогателно. Съ голѣми букви Торонтскитѣ вестници завѣршваха:

„Всѣра на 2 августъ, македонцитѣ на открито предъ своята църква колянничиха на студения цименъ и отпращаха молитва къмъ Бога за създаването на свободна Македония“.

По очитъ на всички се забелязватъ сълзи отъ радостъ.

Това бѣ и една пробна манифестация за близкия конгресъ. Темата на разговоръ на всички македонци е само конгреса. Отъ всички градове се получаватъ писма. Очакватъ се нѣколко хиляди души. Много отъ тѣхъ ще бѣждатъ гости изъ домоветѣ на нашитѣ хора тукъ. Тия дни излиза отъ печатъ програмата на английски. Това е една спретната книга до стотина страници съ конгресната и театрална програми, много обявления, снимки, история на македонското освободително движение и на македонската организация въ Америка.

Конгресътъ е на 6, 7 и 8 септември. Тогава половинъ-милионниятъ градъ Торонто ще види една отъ най-интереснитѣ манифестации — красиви македонски национални носии, спретнатитѣ редици отъ ученицитѣ при българското училище, издържано отъ Македонската организация, македонскитѣ юнаци и хилядно множество, добре подредено и дисциплинирано, стотини знамена и политически надписи за Македония. Тая подвижна маса народъ ще марширува подъ звуцитѣ на нѣколко музика. Ще бѣде спрѣно движението по главнитѣ улици, презъ които ще мине манифестацията. Последната ще завѣрши съ официалното откриване на конгреса — петнадесети по редъ, съ речъ отъ съюзния председателъ г-нъ П. Г. Шаневъ. Конгресътъ ще бѣде поздравенъ официално отъ кмета на града съ речъ въ която ще изтъкне, че Македония трѣбва да бѣде свободна и независима държава.

Костурски

Наумъ Поповъ Буфчето

1905 г.. Докато войска, полиция и жандармерия сновѣха и тарашуваха вредъ изъ леринско за да хванатъ диритѣ на Наума, войвода и нелегаленъ организаторъ на она край, единъ денъ Хилим Паша намѣри на писалищната си маса едно писмо-послание, написано на безупречно хубавъ турски езикъ и подписано отъ сѣщия войвода. Наумъ, като съобщаваше на пашата, че се е установилъ временно въ Битоля, изказваше пожелание да се види на-саме съ Негово Високопревзходителство, за да си поприказватъ двамата за бѣдѣцето на Македония... Всички издирвания около това, какъ писмото на войводата бѣ стигнало до масата на генералния инспекторъ, останаха суетни: никой нищо не можа да открие, макаръ конакътъ на Хилим Паша да бѣше силно охраняванъ съ военни и жандармерийски патрули. Разяренъ отъ смѣлостта и успѣшния похватъ на войводата, Хилим нареди да се предприематъ претърсвания въ цѣлия градъ, особено въ българскитѣ квартали. Войска, полиция и жандармерия се туриха на кракъ. Най-напредъ воененъ кордонъ ограда града, за да не посмѣе никой да се опита да избѣга отъ претърсванията. Следъ това отрядъ войска заграждаше отдѣленъ кварталъ и отдѣления войници съ зарязани пушки тарашуваха къща следъ къща, докато изходятъ цѣлия кварталъ, цѣлия градъ, ала отъ Наума ни поменъ. Пашата е разяренъ. Цѣль денъ напрегнато той чакаше да му докаратъ смѣлия революционеръ, но... И съмнение обхваща, завладѣ пашата. Той се съмняваше въ всички и въ всичко. При такава полиция, не е чудно да ме намѣри и въ леглото ми!.. — думаше той и шарѣше налѣжъ и на ширъ изъ пространия си кабинетъ.

На другия денъ сутринтъ, като слѣзе въ кабинета си, пашата съ ужасъ видѣ, че на масата му има пакъ писмо, писмо не стигнало по пощата, а ей така, просто оставено на масата. Приблѣднѣлъ, той натисна звънеца и предъ него се изправиха нѣколцина чиновници.

— Какво е това? Кой се подиграва съ менъ? Кой донесе това писмо? — викаше пашата, а не смѣеше да вземе писмото.

Мехмедъ бей, политически директоръ въ канцеларията на пашата, ролюмъ изъ Видинъ и жененъ за българка, посегна, взе писмото и го отвори.

Беше пакъ подписа на Наума. Въ писмото войводата изказваше своето дълбоко възмущение отъ безразсъдната постъпка на пашата, който вдигналъ на кракъ всичката войска, полиция и жандармерия, за да залови единъ човѣкъ, който му бѣше поискалъ една среща, за да му каже мислитъ си по онова, което трѣбва да се даде на македонското население, за да престанатъ всички размирици, да се отладе и то на миренъ благодаренъ трудъ, да се тури край и на четническото движение. Не съ даване на гостоприемство на грѣцки и сръбски чети и не съ поощряване на албанско движение ще се усмири тази нещастна страна. По-нататѣкъ войводата осмиваше пѣзливостта на войници и жандарми, които, билейки до него, не посмѣли да го заловятъ, ами се присторили, че не го виждатъ и така го отминали...

Пашата бѣше извънредно възбуденъ. Писмата, които по единъ тайнственъ начинъ се оставяха на масата въ кабинета му сѣ явно доказателство, че Наумъ е въ Битоля. И какъ се подиграва съ властѣта, като ѝ се надсмива! И заповѣди, по-енергична отъ вчерашната, бѣ веднага дадена: да се обърне наопаки цѣлия градъ, но нахалния размирникъ да се залови.

Стотици патрули започнаха най-щателни обиски въ всички къщи — българи, грѣцки, турски, безъ разлика. Неостанаха необисквани дори къщитъ на видни турски сановници.

Въ това време въ приемната стая на директора на българското девическо училище Янешиевъ Наумъ Поповъ съ хазайна и г-жа Янешиева спокойно, следъ отпускъ на цѣрква, си пиеха кафе. Пятната врата се отвори и единъ жандармерийски чаушинъ влѣзе въ двора, послелванъ отъ трима войници и двама жандарми. Презъ прозореца Янешиевъ съгледа влизашитъ властни органи и веднага скочи: „Хайде, жена, вдигай чашитъ, а Наумъ, скоро въ скривалището, че ей ги, дойдохъ пакъ!“ Г-жата грабна подноса съ недопититъ кафета и мжжъ и жена хукаха надолу къмъ кухнята. Наумъ остана спокойно и каза:

— „Отивайте! За мене не берете грижа, азъ не съмъ тукъ!“... И затвори следъ тѣхъ вратата.

Г-жа Янешиева започна да мие чиниитъ, а Янешиевъ отиде да срѣщне неканенитъ гости. Старшията запита има ли въ къщи нѣкой гостъ. Безъ да отговори на въпроса, Янешиевъ само каза: „заповѣдайте, влѣзте и стори пжтъ“. Жандарми и войници съ заредени пушки поеха нагоре къмъ приемната стая. Янешиевъ се спогледаха и, приблѣднѣли, изгубиха и ума и дума. Старшията имъ говорѣше нѣщо, извиняваше се, че ги безпокои, а тѣ дори и не го чуваха. Всичкото имъ внимание бѣше горе, въ приемната, дѣто оставиха Наума. Следъ две-три минути войничитъ се завърнаха и доложиха на старшията: „Никой, нѣма никой! Само следи отъ хора, които сѣ седѣли на миндера!“

— Е, да — избърза господарятъ — на миндера бѣхме ние съ мжжа ми, пиехме кафе следъ цѣрква.

Старшията се извини още веднажъ за безпокойствието и си трѣгна. Едва излѣзъха изъ портата и двамата Янешиевъ като стрели се пуснаха горе въ приемната и се заоглеждаха, обръщаха миндеритъ, разтваряха дулапитъ, но отъ Наума ни следа.

— Я гледай, нѣма го, къде е изчезналъ? Чудѣха се и двамата. Полѣхна вѣтъръ и пердетата на единия прозорецъ се развѣяха. Госпожа Янешиева затвори прозореца и двама съ мжжа ѝ се заогледаха единъ въ другъ съ очудване. Къде се бѣше дѣналъ Наумъ? Не ли тукъ, въ тази стая го оставиха?... И тоя денъ мина безрезультатно за Хилми паша. А на сутринята, като слѣзе въ кабинета си, той пакъ намѣри на писалищната си маса едно писмо, стигнало тамъ по нѣкакво чудо. Безъ да вика вече никого, пашата отвори писмото и се зачете въ него. На лицето му се изписваше явно удивление.

„Паша хазаретлери“, — пишеше войводата. „Дойдохъ въ Битоля единствено да се срѣсна съ Васъ, да си поговоримъ като честни и почтени събесѣдници за бждещето на тази хубава свидна земя, която е моя родина и въ която Вие сте чужденецъ. Искахъ отъ Васъ само едно: да ми определите денъ и часъ, когато бихме могли свободно да се разговаримъ не смущавани отъ никого. Въмѣсто това, Вие — вѣроятно, за да покажете силата на властѣта що имате — опълчихте срещу мене и войска, и полиция и жандармерия. Разбира се, че азъ нѣмаше да се оставя да ме заловите като мишка въ капанъ. Утре ще съмъ вънъ отъ Битоля, въ Леринско, въ моята бойна резиденция въ Буфъ-кола. Предупреждавамъ Ви, че ако и тамъ изпатрите да ме търсятъ, никому нѣма да гледамъ хатъръ... Язкъ за хубавото намѣрение, съ което дойдохъ въ Битоля!“

Нѣколко дни по-късно нѣколкомина бѣхме на кафе у Янешиевъ, дѣто г-жата съ присмѣхъ разправяше за ухапата и всички се чудѣха какъ, откъде Наумъ бѣше изчезналъ. Пишущиятъ тоя споменъ погледна презъ прозореца и виждайки, че дава къмъ цѣрковния дворъ, улови едно отъ отвлѣстнитъ желѣза, за да види колко е високо. Желѣзото се отмѣсти и тайната бѣ разкрита. Между двѣтѣ желѣза можеше да се провѣрѣ

и по-дебела снага отъ тази на Наума. Интересното е, че съпрузитъ Янешиевъ, които живѣха въ тази къща дълго време, не знаяха до оня моментъ нищо за това подвижно желѣзо на прозореца...

Разговаряйки върху новото откритие съ подвижното желѣзо на прозореца, ние неволно заговорихме и за Хилми паша и за чувствата, които той е изпитвалъ при получаване писмата на Наума, които му идваха изъ невиделица, като по чудо. Защото кому е теквало на умъ, че е възможно и невѣрстнитъ дечица, които тичатъ боси по улицата и се катерятъ по дърветата предъ прозорцитъ на пашовия конакъ, че и тѣ ще сѣ заклетни комитаджии?!

А истината бѣше тази: и дѣцата бѣха дѣйни членове на революционната организация, и тѣ бѣха борци за свобода!... Изъ „Моятъ споменъ“ Д-ръ Недко Семеновъ

Единъ утешителенъ за насъ проблѣсъкъ

(Писмо отъ Лондонъ)

Едно отбрано събрание снощи изрази дълбоки симпатии и акламира живо и въздушевно красивата българска природа, трудолюбие на българския народъ, неговата демократичност и неговото искрено желание да живѣе въ миръ и приятелство съ съселенитъ му народи. За малкото българи, живущи въ Лондонъ, вечерята се превърна въ единъ отъ най-големитъ празници на тѣхния животъ. Толкова добре бѣше оценена каузата на България. Събранието бѣше уредено отъ Д-вото за Близкия Изтокъ, а ораторитъ бѣха: г-жа Невѣна Мамарчева-Макартней и сръ Едуардъ Бойлъ. Председател на събранието бѣше лордъ Ноелъ Бъкстонъ. Между публиката личеа много видни членове на дружеството и чужди дипломати.

Лордъ Ноелъ Бъкстонъ откри събранието съ нѣколко похвални думи за г-жа Макартней и сръ Едуардъ Бойлъ.

Г-жа Макартней каза: „Азъ искамъ да ви кажа нѣщо, за една малка и хубава страна съ трудолюбивъ, но беденъ народъ — за нейнитъ розови градини, за усилията да се отглеждатъ вмѣсто зѣрнени храни — овощия, грозде, доматино пюре, ягодови консерви, които стигнаха вече и на английския пазаръ и тѣхнитъ отлични качества сѣ добре оценени отъ английската публика. И въпрѣки всичко, България все още не се е измъкнала отъ кризата и изживява мжчноти. Това се дължи на несигурността и тежеститъ, които последната война остави следъ себе си.“

Г-жа Макартней бѣше продължително акламирана.

Сръ Едуардъ Бойлъ на трибуната бѣше посрещнатъ съ извънредно живъ интересъ и одобрение. Той се спрѣ на политическото положение въ България следъ 19 май. Следъ втория кабинетъ Кыосевановъ, продължи той, вече се трѣгва бързо къмъ нормализиране на положението, къмъ една демократична форма на управление и това е единствената подходяща форма на управление въ България.

— Азъ чувствавамъ, че ние живѣемъ въ сърцата на този народъ, който високо цени имената Гладстонъ, Бъкстонъ и други англичани и гледа съ упование на насъ. Това е сериозно положение и сериозенъ въпросъ за насъ. Можемъ ли и трѣбва ли да игнорираме Балканитъ и да не се интересуваме за тѣхъ?

Следъ това сръ Едуардъ направи едно изложение за впечатленията си, които добилъ отъ посещенията въ Гърция и Албания.

На края се спрѣ на отношенията на Балканитъ и възможноститъ за възцаряване на миръ и братство между българскитъ. Съседитъ на България трѣбва да направятъ нѣкои отстъпки, колкото и мжчно да е това. Ромѣния трѣбва да отстъпи една частъ, една значителна частъ отъ Добруджа. Гърция трѣбва да се съгласи на излаза на България на Бѣло-море, което ще бжде просто изпълнение на едно предвидено за България право въ мирнитъ договори. Югославия трѣбва да въведе една справедлива администрация и правда и за широкитъ народни маси отъ македонско население.

Само тогава може да съществува искрено приятелство и миръ на Балканитъ.

— Може би нѣкои ще кажатъ, че това сѣ трудни за постигане мисли на единъ идеалистъ и ентузиастъ. Но азъ вѣрвамъ, че по-рано или по-късно къмъ това ще се дойде. Ние трѣбва ясно да кажемъ на българскитъ съседи: „Недейте вече така фанатично вѣрва въ договоритъ за миръ, които толкова пжти вече се нарушиха. Можемъ ли да вѣрваме въ тѣхната вѣчност, когато за Германия, както и за Турция, тѣ вече сѣ нарушени? Трѣбва ли само по отношение на България и само за България тѣ да останатъ въ сила за винаги и за винаги?“

Тукъ гласътъ на сръ Едуардъ Бойлъ израстна още по-развълнуванъ и високъ. Той държеше не обикновена речъ, а правѣше откровение. Ясно и недвусмислено. Въ залата бѣше се възцарило едно дълбоко внимание и сѣсрѣдоточеностъ.

Нѣма ли да бѣде по-благоприятно и по-мѣдро за съседитѣ на България, за тѣхнитѣ собствени интереси, да търсятъ възможности за постигане приятелство съ България, основано на справедливостъ и общи интереси — та най-после балканскитѣ народи да могатъ да заговорятъ въ единъ гласъ.

Когато образувахме Балканския комитетъ, търсенето на тѣзи принципи за трайно и искрено приятелство между балканскитѣ легна въ основитѣ му. Тѣ живѣятъ и сега,

Речта на съръ Едуардъ Бойлъ бѣше прекъсвана на много мѣста съ одобрителни ржкоплѣскания. А следъ като последнитѣ му думи се разнесоха, избухна буря отъ аплодисменти, която дълго не стихна.

Лордъ Ноелъ Бъкстонъ поблагодари на сказчицитѣ, „които не изглагола надеждитѣ ни“ и подкани слушателитѣ да поставятъ въпроси. Самъ той запита, дали започнатото движение за сближение между България и Югославия е стигнало до тамъ, че нови погранични пунктове да сж открити и че близкитѣ роднини отъ дветѣ страни на границата да могатъ да се виждатъ въ бѣдеще. Поставени бѣха и много други въпроси, на които сказчицитѣ веднага отговориха.

До късно следъ 11 часа презъ нощта, присѣдствующитѣ оживено коментираха онова, което бѣха чули. На сказчицитѣ бѣха поднесени приветствия отъ страна на много отъ присѣдствующитѣ. Лично съветскитѣ посланикъ г. Майски поздрави г-жа Макартней и разговаря доста продължително съ нея.

Успѣхътъ на унгарцитѣ

Плжуването на регента Хорти въ Австрия и срещата му съ канцлера Шушингъ, както и посещението направено отъ унгарския регентъ на райхсканцлера Хитлеръ, привлечатъ вниманието на политическия свѣтъ въ Европа и сж предметъ на оживени коментари. Не може да се откаже, че Унгария следъ освобождението на страната отъ болшевикитѣ на Бела Кунъ, води най-активна външна политика и успѣ да покаже на свѣта, че Трианонския договоръ, който разпокъса Унгария и остави почти повече отъ половината унгарци подъ чуждо робство, е едно несправедливо дѣло, което трѣбва да се ревизира. Унгария стана тъй да се каже бастионъ на ревизионизма. Въпрѣки всички несгоди, въпрѣки осамотението си, въпрѣки опасноститѣ, унгарцитѣ живѣятъ ето вече близо двадесетъ години съ своето гордо „Немъ, немъ шоха!“ и не правятъ никакви компромиси що се касае до правото на унгарската нация да живѣе обединена и свободна. И ако досега унгарцитѣ не сж получили реални успѣхи въ тая областъ, то морални придобивки тѣ иматъ наврелъ. Днесъ въ свѣта нѣма две мнения, че ако нѣкога се допусне ревизия на мирнитѣ договори, то първиятъ който ще бѣде ревизиранъ е Трианонския договоръ. Дори преди нѣколко месеци въ английския кабинетъ една внушителна група депутати, поиска да знае писмено какво се прави за удовлетворение справедливитѣ искания на тоя измъченъ народъ и кога ще се пристъпи къмъ ревизиране на трианонския договоръ.

Една група отъ 35 депутати отъ английския парламентъ е отправила следното писмо, съ дата 30 юлий, до главния редакторъ на меродавния английски в. „Таймсъ“, обнародвано въ сжкия вѣстникъ отъ 5 августъ:

може би най-много отъ всѣки други допринесе за условията на работи миналия понеделникъ (27 юлий) г. Лойдъ Джордъ, който

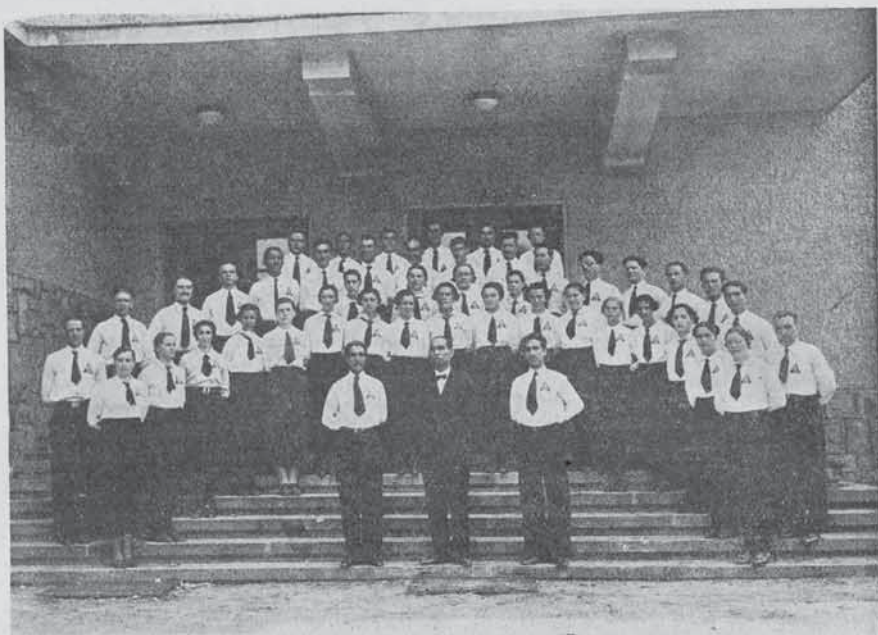
— Въ дебатитѣ по гласуване довѣрие на м-ра на външнитѣ следвоеннитѣ договори, спомена за грѣшкитѣ направени по отношение на Унгария; а по отношение самоопредѣлението на народитѣ посочи, че въ последствие части отъ Унгария бѣха дадени на Чехословашко. Че г. Лойдъ Джордъ е правъ въ своето твърдение и че сжщото се отнася до известни други „части“ (автори на писмото турятъ въ кавички думата части, вмѣсто да кажатъ територии, земи) въ другитѣ държави на Малкото съглашение — това никой не ще оспори, който познава басина на Сръдия Дунавъ.

Въ висша степенъ е важно, въ интереса на едно справедливо, естествено и частно уреждане въ Европа, што всички

справедливи (легитимни) национални искания да бждатъ удовлетворени. Унгария постоянно се е стараела да се споразумѣе съ своитѣ съседи и нейния пръвъ министъръ е изявилъ желание да се срещне съ тѣхъ на зелената маса (за дипломатически преговори). На тази покана никакъвъ отговоръ не дадоха държавитѣ отъ Малкото съглашение. Ние съжаляваме, че тѣ тъй (непримиримо) се държатъ.

Ние настояваме, што О. Н. да се позове на чл. 19 отъ Пакта и да събере наедно държавитѣ отъ Малкото съглашение и Унгария съ огледъ за едно миролюбиво разглеждане и уреждане на всички спорни въпроси между тѣхъ.

Така полѣка унгарцитѣ проправятъ своя пѣтъ и не е чудно въ скоро време да успѣятъ.

Хоръ „Родни Звуци“ — диригентъ П. Шонтовъ, който взе участие на илинденското тържество, станало на 26 юлий въ Военния клубъ.

Скрѣбно известие

И друго свидно чедо на българско Костурско ни напуща. Отлетѣ и отнесе въ безкрайноститѣ на Всемира дето обитаватъ великитѣ сѣнки — сѣнкитѣ на творцитѣ на Илинденъ — голѣмата ни скрѣбъ по изгубената Родина, на която той,

КОСТА ВАСИЛЕВЪ,

роденъ въ с. Българско-Блаца (Костурско) безукоризнено и свято ѣ служи още отъ ранни години на своята младостъ.

Ние, неговитѣ другари, между чийто редове виждаме неговото мѣсто опразнено, смирено се покланяме предъ неговия духъ. Богъ да го прости!

София, 19.VII 1936 г. Отъ другаритѣ му възстаници—1903 г.

Библиография

Голѣмата война (1914—1918 год.) — Поуки за младитѣ поколения — отъ Реймонъ Рекули. Превелъ отъ 44-о френско издание Стоянъ Симеонъ. Цена 20 лева. Доставка се отъ печатницата „Художникъ“ и по-главнитѣ книжарници въ София.

Тази нова книга представлява единъ критиченъ етюжъ върху събитията презъ свѣтовната война, въ която и българския народъ участвува съ всичкитѣ си сили, за да осъществи идеала за обединение на племето ни. Авторътъ, който е билъ въ тѣсни връзки съ ржководнитѣ лица на френската армия, е написалъ книгата си за младото поколение въ Франция, което не познава войната. Общитѣ изводи и заключения сж крайно поучителни и за насъ, българитѣ, не само защото засѣгатъ и фронта на Балканитѣ и Близкия Изтокъ, но и защото, при всѣко народно изпитание, особено въ време на война, винаги ще се слагатъ въпроситѣ за плановете на въоръжената борба, умѣлото ржководство, трезвата преценка на събитията и обстоятелствата и бдителното обществено мнение надъ народнитѣ сждбини. Тази книга е особено интересна за нашитѣ политици, военни и общественици, които живѣятъ съ бѣдещето и копнежитѣ на народа ни.

Изложението е сбито и плавно. Фактитѣ и преценкитѣ се низятъ бърже въ крайно интереснитѣ страници и читателътъ не може да се откаже отъ тѣхъ, до гдето не ги изчете наведнажъ.

Мислете за децата!

Осигурете имъ бждещето!

Това става най-лесно съ една специална застраховка за деца
при

Дружество „ОРЕЛЪ“
„ОРЕЛЪ“ ЗАСТРАХОВА НАЙ-ДОБРЕ

Сведения и упътвания се даватъ съ готовностъ отъ ГЛАВ-
НАТА ДИРЕКЦИЯ въ София, ул. „Алабинъ“, 48. (Собствено
пале) и отъ представителитѣ въ провинцията,

Телефони : 2-19-16 и 2-19-17

НИКОЛА МИХАЙЛОВЪ

**Художествени желъзарски
издѣлия и конструкции**

УЛ. „РОДОПИ“ № 27

Телефонъ № 3-28-73

МАКЕДОНСКА НАРОДНА БАНКА А. Д.

Централа-София

К л о н о в е:

Г.-Джумая, Петричъ, Неврокопъ и Св. Врачъ.

Капиталъ 40,000,000 лева

Телефони: № № 2-51-96, 2-51-97, 2-51-98, 2-51-99.

Телегр. адресъ: „МАКЕДОНБАНКЪ“.

Извършва всички банкови операции.

Скотира търговски полици.

Открива текущи смѣтки срещу гаранции.

**Отпуска заеми срещу бѣжански облигации,
като приема сжщитѣ на хранение безъ
право-пазене.**

Приема за инкасо полици при изгодна тарифа.

Приема влогове при изгодна лихва и условия.

Кореспонденти навсѣкжде въ България и чужбина.